

ТОНГ ЮЛАДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил 1 августдан чиқа бошлаган

№ 62-63 (6902-6903)
1998 йил 11 август, сешанба

Сотувда эркин
нархда

— Амир Темури каналдан сув ичдим.

— Суви ширин эканми, Жавоҳир? Тушиб кетишдан қурқмадингми?

— Ёнимда бувим қараб турдилар-да, шунинг учун қурққанам йўқ. Ҳовучимни тулдириб, роса ичдим.... Бувим-чи, мактабда ўқитувчи булганлар. Бу канални балки Амир Темури бобомиз очгандирлар. Болам; набираларим яшайдиган шаҳарлар обод булсин, сув борган жойлар боғ-роғларга айлансин дегандирлар...» — дедилар.

— Бувингдан кўп нарсаларни билиб олар экансан-да?

— Ҳа. Ўзлари ҳозир Тошкентда бобом билан яшайдилар. Қачон келсалар менга эртақлар айтиб берадилар. Анави Шохруд ариғига сув келганига 200 йилдан ошиқ вақт булибди. Қаранг, ҳалиям тулиб-тошиб оқиб ётибди. Бувим сувга тушиб кетма, деб мендан хавотир олиб турадилар-у, сув қадри, унинг меҳрибонликлари ҳақида кулиб-кулиб гапиршдан чарчамайдилар. Айтгандай, Насриддин Афанди-бобонинг эшагига миниб олган келаверади. Қаранг, Насриддин Афанди ҳам сувга қараб, Лаби Ҳовузда одамларни кулдириб утирибди...

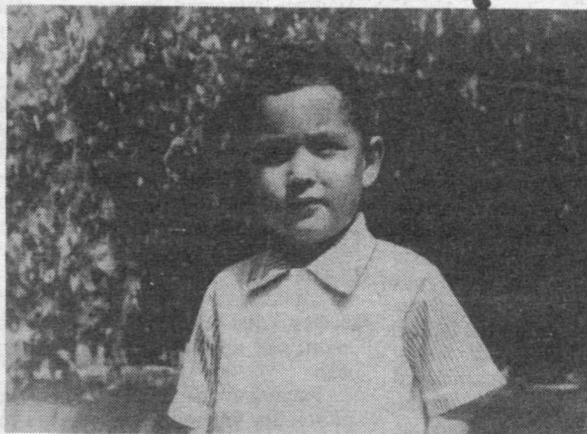
— Сени ўзи нуқул ҳовузлар, ариқ ва каналларга ишқинг тушганми, дейман. Келажакда сувчи булсанг керак-а?

— Йўқ, мен ё шоир, ё артист буламан! Бувим айтдилар.

Чунки менда шунга талант бор. Дадамнинг исмлари Улугбек, иқтисодчи булиб ишлайдилар. Ойижоним тарбиячи. Мен эса санъатга, шоирликка қизиқяман... Уйимизда доира, дугор,

булади» — дейман. «Қаердан билдинг?» — деб сурашса, айтмайман. Айтганим булгач, ҳайрон қолиб, яна сурашса яна айтмайман. Улар Жавоҳир бунча топагон-а, деб ҳайрон бу-

ЖАВОҲИР

Момақалдиқ қанча қаттиқ гумбурласа, ёмғир шунча кам ёғади, — дейди.

танбур, рубоб, ҳамма мусиқа асбобларидан бор. Укамнинг исми Жонибек. Укамни ўзим туқиган ашулаларни айтиб, доира ёки рубоб чалиб овутишимни куриб, бобом ҳам менинг артист ёки шоир булишимга шубҳа қилмай қўйганлар.

Яна-чи мен жуда топагонман. «Эртага ёмғир ёғади», — дейман. «Бутун шамол қаттиқ

лишгани-булишган. «Туғилиб-боқ маҳалладагиларнинг ҳавасини келтирган, тилга тушган бола-да. Унинг номига ҳатто икки минг сўм пул ҳам қўйилган»... деб ҳавас қилишди кулиб. «Туғилиб-боқ бой булиб кетган бола», — дейишди. Ростдан ҳам бойман! Чунки мен 1991 йил 1 сентябрда туғилганман. Бу кун қандай кун эканли-

гини қўзингизни юмиб ҳам айтиб бера оласиз-а! Топдингиз! Мустақиллик кун!

Шу топагонлигингиз учун ўзимнинг топагонлигим сирини айтиб қўя қолай. Мен обҳаво қандай булишини телеминорадан таралаётган товушга қараб билиб оламан. Чунки уйимиз телеминора ёнида. Шамол баъзан қаттиқ, баъзан секин овоз бериб туради. Шу овоз баланд булса, ҳаво албатта ўзгаради. Момақалдиқ қаттиқ гумбурласа ёмғир ёғади. Лекин момақалдиқ қанча қаттиқ гумбурласа ёмғир шунча қисқа ёғади!... Мен сизга ўзимни кўп мактаб юбордим-а, кечирасиз.

— Кечирдим. Қаерда турасан? Уйингни кўрсат.

— Афросиёб кўчасида. Бухоро аркини қўрган Сиёвуш бобомни биласизми? Уша аркининг ёнида.

— Афросиёб — Сиёвуш деган исмдан олинганми?

Жавоҳир уйланиб қолди. Турди, турди-да:

— Бувим Тошкентдан келсинлар, шуни сураб олмаган эканман, балки битта одам булгандир, балки иккита... — деди секингина. — Афросиёб ҳам — бобом. Сиёвуш ҳам — бобом!

Мен у билан хайрлашсам:

— «Ие, меҳмон, нега уйимизни сураб, уйимизга борма кетмоқчисиз?» — деди сергак тортиб. — Юринг, уйимизни кўрсатаман.

— Бошқа сафар.

— Йўқ, шу бутун юринг! Ўзим эккан помидорлар пишди. Қовун-тарвузлар роса маза-

ли булди...

— Ие, ҳали деҳқончилик ҳам қиламан дегин!

— Булмасам-чи! Уйда катта ўғилман-ку. 4 сотих ери-мизда йўқ нарсанинг ўзи йўқ. Картошка, бодринг, қарам, олма, анжир, беҳи...

— Бизникида ҳам анжир бор. Лекин негадир барглари тешилиб қоляпти.

— Унда ҳосил бермайдик-ку! — Бирдан чиройли пешонасида тутун пайдо булиб қўзлари жовдиради Жавоҳирнинг. — Дори сепиш шарт эмас. Сиз уни тез-тез муздек сув билан чўмилтириб туринг!

— Яна сувдан гапирасан-а, Жавоҳир!

— Сув — ҳаёт-ку! Сув — тозаллик...

— Булмаса, бизга сув ҳақида чиройли шеър ёзиб бер. Газетада чиқарамиз.

— Кейинги сафар. Аввал мактабга бориб олай.

Беихтиёр Жавоҳирнинг ҳали мактаб кўрмаганидан таажжубланиб кетдим.

Ҳа, айтгандай, у энди биринчи синфга чиқади-ку. Ҳали мактаб кўрмаган бола-қайнинг топагонлиги, билимдонлиги кўнглимга шуъла ёқди. Бу шуъла «Мустақиллик болалари, бу!» дегандек қўзларимда қувонч булиб жилваланди...

КУМУШ,
Бухоро шахри.
Суратда Жавоҳир
РАВШАНОВ.

Мустақиллик болалари

Ўтган ҳафта жонажон Республикаимизнинг турли Олий ўқув юртларида ўқийётган беш нафар ака-опаларингиз Жанубий Кореяда бўлиб қайтдилар. Республика Президенти стипендияси совриндорлари бўлган Содикжонов Зафаржон, Мирзалиева Санамжон, Абдумаликов Абдуфаттох, Тиллаҳўжаев Сардор ва Қосимова Наргизахонлар Ўзбекистон ёшларининг «Қамолот» жамғармаси ва Олий таълим вазирлиги ҳомийлигида сафар қилар эканлар Ўзбекистонни соғиниб, кўнчиқар юртдан қўйли Ўзбекистонга ҳар тонг салом йўллаб яшадилар. Қуйида Наргизахон Қосимованинг сафар таассуротини ўқийсиз.

ришта шундай қилиб бу диёрда мангу қолишга мажбур булибди. Унга сув гуллари-дан туқилган либослар кийдириб, уша қанотларини яшириб қўйган корейс йигитга тантанали тўй қилиб беришибди.

Йиллар кетидан йиллар утиб бирин-кетин уч фарзанд дунёга келибди. Лекин уларнинг оналари ҳамон ўз юртини қўмсаркан. Шундай кунларнинг бирида яширилган жойдан қанотларини топиб

олган фаришта — она осмонга учиб кетибди.

Оналаридан айрилиб қолган болалар тинмай йиғлайвериб қўзлари йиғидан қисилиб қолган экан.

Ушандан бери уччала фарзанд — Корейс, Япон, Хитойлар ва улар авлодларининг қўзлари қисик экан.

Наргиза ҚОСИМОВА,
Ўзбекистон
Республикаси
Президенти стипендияси
совриндори.

АНИОН ХАСЕЁ, ЎЗБЕКИСТОН!

ҳақидаги ажойиб ҳикоя ҳолос. «Воқсий эртақ» деб айтса ҳам буларкан аслида.

Менинг ушбу ҳаяжонли гапларим жудаям уринли айтилганлиги, ҳақиқатан ҳам истиқлол сену мендек Ўзбекистон фарзандларига буюк имкониятлар совға қилганини озгина улғайтач янада чуқурроқ ҳис этадиган буласан. Ҳозир эса сенга ям-яшил Корея диёрида қўрган ажойиб-ботларим ҳақида сузлаб бераман. Уларда ҳақиқатнинг улуши қанча эканини билишни истасанг, бу истагининг рўёби унчалик қийин эмас.

НЕГА КОРЕЙСЛАРНИНГ КЎЗЛАРИ ҚИСИҚ?

Биринчи эртақ.

Дугонам Ли Жи Хяннинг ҳикоясига кўра корейслар осмон фаришталари билан қариндош эканлар. Ва бу воқеага қадар корейс дўстларимизнинг ҳам қўзлари қисик эмас экан.

Гўзал фаришта осмону фалагидан Корея диёрининг зилол сувида чўмилиш учун тушганида шу юртдаги баҳодир йигит унинг дарё қирғида қолдирган оппоқ қанотларини яшириб қўйибди. Фа-

안녕하세요

«Анион хасеё» нимани англатишини биласанми? «Ассалому алайкум булса керак-да», — дейсан, худди корейс тилини биладиган одамдек. Мен эса саломнинг сеҳрли оҳангию таъсири барча тилларда ҳам бир хил эканлигига яна бир бор тан бераман.

Э, жажжи укагинам, жонажон Ўзбекистонимнинг порлоқ келажиги! Сенинг шу қадар синчков, билагон ва бахтиёр қўзларингга қараб туриб меҳру фаҳрим янада жушиб кетаверади. Сен узингни қанчалар бахтли эканингни тасаввур эта оласанми?! Сенинг йўлларинг ёруғ, кенг ва давомли. Қўзларингда қўёш, қўксингда гайрат порлайди, ҳатто курақларинг остида қанотларинг бор. Хоҳлаган манзилнингга учмоғинг, орзу-умидлар қапалагини ҳеч шубҳасиз қўчмоғинг мумкин.

Нега қўзларингни пирпи-

우즈베키스탄

— Инқилоб опа, Республика Болалар жамғармасининг мақсад ва вазифалари нималардан иборат?

— Болалар жамғармаси нодонат ташкилот бўлиб, уз фаолиятининг дастлабки кунлариданоқ ҳукуматимиз сиёсатини ҳаётга тадбиқ этишда фаоллик курсатиб келяпти. Жамғарманинг асосий мақсади, вазифаси ички имкониятлардан тула фойдаланган ҳолда аҳоли билан энг аввало болаларни ижтимоий ҳимоя қи-

БОЛА ДУНЁНИ ТЕБРАТАР

Ўзбекистон Республикаси Болалар жамғармаси раиси Инқилоб Юсупова билан мулоқот

лиш, уларга амалий ёрдам курсатишдан иборатдир!

Республикаимиз аҳолисининг 47 фоизини болалар ташкил этишини назарда тутсак, жамғарма зиммасидаги вазифа нақадар шарафли ва масъулиятли эканлигини

англаш қийин эмас. Зеро, болалар ҳимоясини ташкил қилиш давлат ва жамият келажагини таъминлаш, демак.

— Ҳар бир инсон ўз ҳақ-ҳуқуқини билиши давр талабидир. Ҳуқуқий билимни болаликдан эгаллаш катта фойда бериши, табиийдир.

— Албатта. Мамлакатимизнинг жаҳон тан олган бугунги кунидagi ҳар бир фуқароси уз билими, дунёқароши, тadbиркорлигини курсатиши керак. Таълим-бурч биринчи галда туради. Юртбошимиз Ислам Каримов ҳуқуқшунослар билан учрашувда яна бир марта ҳамманинг диққат-этиборини ана шу масалага қаратди.

Болалар жамғармасининг бир гуруҳ тарғиботчи фаоллари республикаимизнинг вилоятларида бўлиб, маҳалла оқсоқоллари, оналар билан ҳуқуқий мавзуда суҳбатлар уюштиришяпти. Бу узининг ижобий самараларини берапти.

Андижон вилояти ўқитувчилари «Давлат ва ҳуқуқ» мактаб ўқув дастуридаги «Болалар ҳуқуқ ва ҳимояси халқаро ҳужжатларда» деб номланган дарслар киритилиши таклиф этишди. Бу ҳоро вилояти ҳокимлигида утказилган учрашувда эса бир гуруҳ оқсоқоллар «Болалар ҳуқуқлари» Конвенциясини жойларда тарғиб қилиш, ёшлар тарбияси билан шугулланиш, жиноятчиликларни олдини олишда фаол қатнашишларини айтишди. «Болалар ҳуқуқлари» Конвенциясининг асосий йўналишларини «Давлат ва ҳуқуқ» мактаб ўқув дастурига киритилиши кераклиги республика Халқ таълими Вазирлиги билан келишиб олинди.

Афсуски, бу борада ҳамма жойда ҳам кўнгилдагидек иш олиб бoрилмагачи. Масалан, ҳоразмлик болалар узларининг ҳақ-ху-

қуқлари поймол этилган тақдирда қаерга, кимга мурожаат қилишни билимасликларини айтишди.

— Оила йилининг ўтган даврида оширилган тadbирлар ва келгусидаги режалар ҳақида ҳам гапириб берсангиз.

— Юртбошимиз томонидан «Оила йили» деб эълон қилинган жорий йилда болаларни ҳар томонлама муҳофаза қилишнинг аниқ тadbирлари асосида иш олиб бoриляпти. Чунончи, «Уйим менинг — чирогим менинг» мавзусидаги оила ва болаликни ҳимоя қилишга йўналтирилган дастуриимизнинг мақсади, энг аввало етим ёки ногирон болаларнинг яшаш шароитларини яхшилашдан иборатдир. Боқувчиси бўлмаган ва айни пайтда қариндошлариникида яшаш болаларга ижтимоий ёрдам курсатиш ташаббусини биринчи бўлиб Республика Болалар жамғармасининг Наманган вилояти бўлими бошлаб берди. Булим ходимлари илм-фан арбоблари, маҳалла оқсоқоллари, пиру-бадавлат оила бошликлари, уруш ва меҳнат фахрийлари ҳамкорликда болалар бошлиғи тайинлаб, уларга меҳр-муруват курсатиб келишяпти. Уларнинг фаолияти билан Буюк Британиянинг «Болаларни қутқаринг!» хайрия ташкилоти ҳам қизиқиш қолди. Сурхондарё, Қашқадарё, Жиззах вилоятларидаги оилаларда тарбия олаётган 400 нафар етим болаларга ўқув қуроллари, оёқ кийимлари олиб берилди.

Республикаимизда оилавий меҳрибонлик уйлари ҳукуматимиз томонидан тулиқ таъминланган. Навоий шаҳридаги Мунаввар Пардаева оиласида 16 нафар бола тарбияланади. уларнинг билим олишлари, тарбияланишлари учун барча шароитлар етарли. Бу хонадонда туқув цехи, нонвойхона ҳам ташкил этилган. Қорақалпоғистоннинг Хужайли туманидаги Алишеровлар оиласида 5 нафар фарза-

Болаларга қайғурмоқ — келажакка қайғурмоқ

нд бўлса-да, улар яна 6 нафар етим болаларни ҳам тарбиялашяпти. Бу оилада тарбияланаётган болалар аҳил, иноқ, одобли. Ҳамманинг ҳавасини келтиришяпти. Қизларнинг бири шифокор, бири муаллима, яна бирлари тикувчи... бўлишни орзу қилишади...

Мамлакатимиздаги меҳрибонлик уйларида эса 3 минг нафар бола тарбияланыапти. Моддий ва маънавий жиҳатдан ёрдам беришга ҳаракат қилияпти.

Болалар жамғармаси қошида «Хумо қуши ҳузурида», «Қалдирғоч» театр студиялари фаолият курсатиб келяпти. Бундан ташқари кичик ва қушма корхона, фирмаларимиз мавжуд.

Ҳали, қилинадиган ишлар, амалга оширилаётган тadbирларимиз анчагина. Жамғармамиз — МДХ даги, Халқаро Болалар жамғармалари Ассоциацияси, ЮНИСЕФ, «Болаларни қутқаринг», «Волд Консерн» хайрия жамғармалари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликни бундан кейин ҳам кучайтиради.

Ҳа, болалар — келажакимиз. Ватанпарвар, илмли, эътиқодли, маънан ва жисмонан бақувват болалар, албатта, комил инсонлар бўлиб етишадилар. Бугун эса болаларни ҳар жиҳатдан ҳимоя қилсак, уларнинг тарбияси, маънавиятига эътибор қаратсак, эртанги кунимиз биз кутгандан ҳам гузал ва фаровон бўлади. «Бола дунени тебрата» деган гап ҳақ!

— Инқилоб опа, мазмунли суҳбатингиз учун раҳмат. Ишларингизда омадлар ёр бўлсин!

— Ташаккур.

Суҳбатдош
Абдулла АЙИЗОВ.

Тахирсиз мактублар

Болалар! Тенгдошингиз Гулнора билан унинг бизга юборган мақолалари орқали танишдик. Сиз ҳам танишинг. Унинг ёзганлари билими, кайфияти ва қандай қиз эканлигини ифодалаб турибди. Бу сондан бошлаб сизнинг «Тахирсиз мактублар»ингизни бериб борамиз. Имло хатоларингиз, ёки гализ жумлаларингиз ҳам — ўзингизники. «Тонг юлдузи» кўзгусида ўзингизни таништиринг. Сиз билан шу қадар танишмоқни истаймизки!..

Ёзинг. Ёзганларингиз қандай бўлса шундайлигича эълон қилинади.

ФАХРГА БОЙМАН

Инсон зоти борки дунёда кимлар биландир фахрланади. Масалан, чин дустри билан, ака — опалари билан, қариндош уруғлари билан фахрланади. Мен эса оппоқдодам билан ва энам билан фахрланаман.

Агарда куча — куйда кетяётган бўлсам кимдир «Кимнинг қизисан!?» деб сўрайди. Мен дадамнинг исмини айтаман, танимаса Султонбек тоғанинг невараси бўламан, десам бир пасда танийди. «Оппоқдадангиз раис эдилар», деб макташга тушади. Шундай одамнинг невараси эканлигимдан фахрланаман. Ахир фахрланиш мактаниш эмас-ку!

Ҳозирда оппоқдодам 77 ёшга, энам эса 72 ёшга тулган-

Байрамга 20 кун қолди

лар. Уларни 4 ўглию, 4 қизи, 32 невараси-ю 9 чевараси бор. Бундай бахтга эришиш албатта ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Улар шундай улуг ёшга кирса ҳам ёш инсонлар-

дек тинмайдилар.

Оппоқдадам ва энам доимо соғ-саломат бўлиб, 100 ёшдан ҳам ошишини орзу қиламан. Булардан менгина эмас, балки атрофдаги ин-

сонлар ҳам фахрланишини ёлғиз Аллоҳдан тилайман.

Ота — оналаримиз оилани мустаҳкам тутса фарзандлари учун яхши-да!

Аҳил, иноқ, оилаларга кимнинг ҳаваси келмайди, дейсиз? Худога шукурлар бўлсинки, биз тинч ва мустақил ватан фарзандларимиз. Демакки, ҳаммамиз бир оила аъзоларимиз. Лекин мен биламанки, орамизда тинч яшашни, аҳил, иноқ бўлишни хоҳламайдиганлар ҳам бор. Булар аввало уз оиласига, қолаверса Ўзбекистон аталмиш ҳаммамизнинг катта бир оиламизга зиён етказарлар. Бундай ишлар бўлиши ҳам, бўлмаси ҳам бизнинг азиз ота — оналаримизга боғлиқ.

Азиз ота — оналар! Оила посбонлари! Сизлар оиланинг таянчларидирсиз.

Оилани оддий нарса деб уйламанг. Иложи борича оилангизни мустаҳкам тутиш учун ҳаракат қилинг, чунки биз фарзандларингиз шуни истаймиз.

БИЗ МАКТАБНИ СОҒИНДИК

Мана, таътилнинг ози қолиб купи утди. Биз мактаб вақтида таътилни орзиқиб кутган эдик. Энди эса мактаб кучогини, дустларимизни, озодагина синфимизни, меҳрибон устозларимизни, хуллас тезроқ мактабга бoриб билим олиб танаффусларда уйнашимизни жон деб соғиндик. Яна бир неча ҳафталардан кейин иккита байрам бўлади. 1-сентябрь-Мустақиллик куни бўлса, 2-сентябрь — билимлар куни! Биз бу иккала байрамга ҳам узгача руҳ билан тайёргарлик қурамиз. Чунки мустақил диёримиз 7 ёшга, жонажон мактабимиз 9 ёшга тулади. Шу муносабат билан ёзаётган шёъру газалларимизни, қуйлаётган кую қўшиқларимизни Она диёримизга ва азиз мактабимизга атайпмиз.

Гулнорахон ХУДОЙБЕРДИЕВА,
Андижон туманидаги 42-ўрта мактабнинг 6-«Д» синф ўқувчиси. «Чашма» ёш қаламкашлар тўғараги аъзоси.

Аълочилар ҳақида хикоялар

Оила — олий мактаб. Давлатимиз томонидан бу йилни оила йили деб эълон қилиниши фарзандларимиз-

номли 15-гимназия интернатининг 2- «Г» синфига кучди. Уни танийдиган барча кўниқушнilar, қариндош-

Буни менга дадам айтганлар. Аммо онам ўқиб турадилар. Сунгра бизга гапириб берадилар.

— Сен узинг таътилда нима қилдинг? Биринчи таътил сенга

қаттиқ хафа бўлиб қолди. Буни ўзи ҳеч кимга сездирмасликка ҳаракат қилди. Аммо мен сездим...

Уйда сигиримиз, бузоғимиз, 3 та қуйимиз бор. Ана шуларга ўзим қарайман. Дадам ишдан келганларидан сунг онам бизни уларга мактайдилар.

— Демак, сенга мақтов ёқаркан-да?

— Мақтов яхши-да. Айниқса дадамдан эшитсам, янаям кўп ишларни қилгим келади.

— Мактабингни соғиндингми?

— Жудаям соғиндим. Ўқитувчи опамиз — Шахзода опа Сатторовани ҳам соғиндим.

— Катта бўлганимда

ким бўлмоқчисан?

— Хирург буламан.

Хирург энг оғир дамбада беморларни даволайди. Одамларга яхшилик қиладиган иш — савоб! Дадам шундай дейдилар.

— Даданг жуда тўғри

айтар эканлар, — дедиму шивирлаб қуйдим: Миттигина юрагингга одамларга яхшилик қилиш керак-деган тушунча тушибдими, демак сендан ажойиб инсон чиқиши аниқ, болажон!...

Феруза ОДИЛОВА.
Қашқадарё вилояти,
Шахрисабз шаҳри.

Бўладиган бола

га булган эътиборнинг бир қуринишидир. Оилада фарзандлар учун керакли шароитларни яратиш, тарбияда ута муҳим. Алишер Навоий бобомиз айтгавларидек «Саҳрода қумғоғутикан, Бустонда сарву гул бутар». Дарҳақиқат саҳрода ҳеч қачон гузал гул усмаганидек, меҳр билан парваришланган жойда албатта «сарву гул бутати».

Тенгдошингиз Жасурбек Ғайратов ажойиб оилада тарбияланаяпти. У Қашқадарё вилояти, Шахрисабз туманидаги Алишер Навоий

уруглари, «аълочи» деб эркалайди. Бу эса унга ёқади. Жасурбек фақат ўқишлари «беш» булганларни аълочи деб ҳисобламайди.

— Аълочи ўқувчи, ҳар томонлама уртоқларига урناق булиши керак. Унинг одоби ҳам аъло булиши шарт, — дейди. Унинг маъноли кўзқарашлари, гапга чечанлиги бизнинг биринчи саволимизни беришга мажбур қилди.

— «Тонг юлдузи» газетасини ўқийсанми?

— Ўқийман, десам ёлгончи буламан. Ёлгончилик эса энг ёмон одат.

ёқаяптими?

— Мен таътилнинг биринчи ойда Шахрисабз туманидаги пахта тозалаш заводига қарашли «Лочин» номли оромгоҳда бўлдим. У ерда кўпгина болалар билан танишдим. Руслан, Бунёд каби. Овқатлари ҳам ёқди, чўмилдек, офтобда қорайдик. Хўллас, оромгоҳ менга жуда-жуда ёқди. Фақат... гуруҳимизда бир ўртоғимизнинг на отаси, на онаси бирор мартаба келиб хабар олишмади. Бошқаларнинг ота-онаси эса тез-тез оромгоҳга келиб туришди. Ана шу вақтда ўша ўртоғимиз

маъмуриятидан бепул бериладиган китобларни ҳозирги кунда қайси бозорга борманг ҳеч қандай муҳрсиз ўз баҳосидан анча юқори нархда сотилаётгани ранжитди-да! Қаранг, бу ҳолни эски шаҳар эмас балки бошқа бозорларда ҳам учратишин-

олиб бериши керак бўлади.

Моҳира опанинг гапидан уйланиб қолдим. Ростдан ҳам шундаймикан? Сиз нима дейсиз?

Яна бир нарс: биз кези келганда бозорда турли нарсалар билан савдо қиладиган болаларимизни қоралаймиз. Уларни ўқишга иштиёқи йўқ, ҳар нарсани пул билан ўлчаيدиган болалар деймиз. Лекин уларнинг ҳам ўз орзулари, кўзлаган мақсадлари бор. Шун-

МЕНИНГ КИНОБИМ

гиз мумкин. Ҳа, яна шуни ҳам айтиб ўтишимиз керакки 1-синф ўқувчилари учун бепул бериладиган дарсликлар айрим кимсалар томонидан икки баробар нарх қўйилган ҳолда яширинча сотилмоқда. Албатта бу масалага бефарқ қараб бўлмайди. Чунки орамизда кам таъминланган кўп болали оилалар ҳам бор. Бу масала уларга бир оз қийинчилик туғдириши мумкин. Бундан ташқари ота-она фарзандига фақат дарслик сотиб олиш билан чегараланибгина қолмай бошқа ўқув қуроллари: мактаб формаси, портфел, ручка, дафтар, қалам, учирғич

дай болалардан бири Дилшодбек Умаровдир. У Сирғали туманидаги 6-мактабнинг 3-синф ўқувчиси экан. У ёш булишига қарамай Отчопар бозорида салқин ичимликлар сотиб одамлар кўнглини олаётган экан. Мен уни суҳбатга тортганимда у менинг саволларимга аниқ ва лўнда жавоб берди.

— Эртадан то кечгача бозорда савдо қи-

Сентябрь эшик қоқмоқда

лишингга ота — онанг қаршилиқ қилишмайдими?

— Йўқ, нега энди? 3 ой таътилда куча чангитиб юргандан кўра бозорда савдо қилган фойдалироқ. Бу ота-онамга ҳам анча ёрдам бўлади.

— Қилган фойдаларингни нима қиласан?

— Ҳадемай мактаб бошланади, ўқув қуроллари сотиб оламан. Ҳаммасини ота-онамга ташлаб қўймай оз бўлсада уларни хурсанд қилишни хоҳлайман. Сен сабаб, оналарнинг хурсандчилиқ кўнлари кўп бўлсин, болакай!

Нилуфар ЭРГАШЕВА.

Мана ёзги таътил ҳам тугаб бормоқда. Ҳадемай ўқувчилар қадирдон мактаблари кўчоғига қайтади. Болаларимиз бу ўқув йилига алоҳида тайёргарлик қуришаяпти. Ота-оналаримиз фарзандларига керакли ўқув қуролларини аллақачон сотиб олишган бўлишса ажаб эмас...

Бу йилдан эътиборан ҳар бир ўқувчи ўзи учун алоҳида китоб сотиб оладиган бўлди. Бундан кимдир қувонди, кимдир ташвишга тушди. Эски шаҳар бозорида фарзандларига дарслик харид қиладиган Моҳира опа Камоловани суҳбатга тортдим.

— Дарслик сотиб олиш сизга қулайлик яратадими ё бунга қаршимисиз?

— Албатта олдинлари мактаб

ЎХШАМАС

Анбар отин XIX асрнинг ярми XX аср бошларида ўтган шоирадир. У Муқимий, Фурқат ва Завқийлар билан бир даврда ва ўзаро ижодий алоқада яшади.

Анбар отиннинг ўғил-қизларининг берган маълумотига кўра у 1870 йили Кўқон шаҳрида камбағал қосиб оиласида туғилган. Шоиранинг ҳаёти ва тақдири замондошлариникидан деярли фарқ қилмайди, балки унинг устига оғир жисмоний азоблар ҳам қўшилган. Шоира 30 ёшларга борганида бой хотинларнинг тажовузи билан икки оёғи синади, кейинчалик шол бўлиб, ётиб қолади. Бунинг устига ўпка хасталиги ҳам қўшилади. Бир неча йил оғир жисмоний азоб тортиб, бир жойда ётади ва шу хасталик билан 1906 йилда 36 ёшида вафот этади.

Бутун умри бўйи халқи ва ватани тақдирини ўйлаган ва қайғурган шоира ўзи тирикчилигида ўз дил сўзлари бўлган шеърларини халққа еткази олмади. Лекин замонлар ўтиши билан унинг ижоди ўз эгасига етишига ишончи қолди.

Унинг авлодлари воситасида 47 шеърини ўз ичига олган девони ва насрий «Қаролар фалсафаси» номли асари жамоатчиликка маълум бўлди. Қаранг, болалар, бу оламда ё яхши китоб, ё яхши фарзанд қолдириб кет. Номинг ўчмайди, ° деб шунга айтадилар-да!

Бир замонни ўйлагайман,
ҳеч замонга ўхшамас,
Бу жаҳон бурчида тўртдин
бир томонга ўхшамас.

Дашту саҳро бош-оёқ
бўлғай тамоми бўстон,
Бу замоннинг бўстони
бўстонга ўхшамас.

Тоғларидин кўп хазина
мени ол деб қичқирур,
Жилғалар шаҳри азиму
Кўҳистонга ўхшамас.

Бу замонда шохдир
Искандару Доро каби,
Мен деган кунлардаги бир
боғбонга ўхшамас.

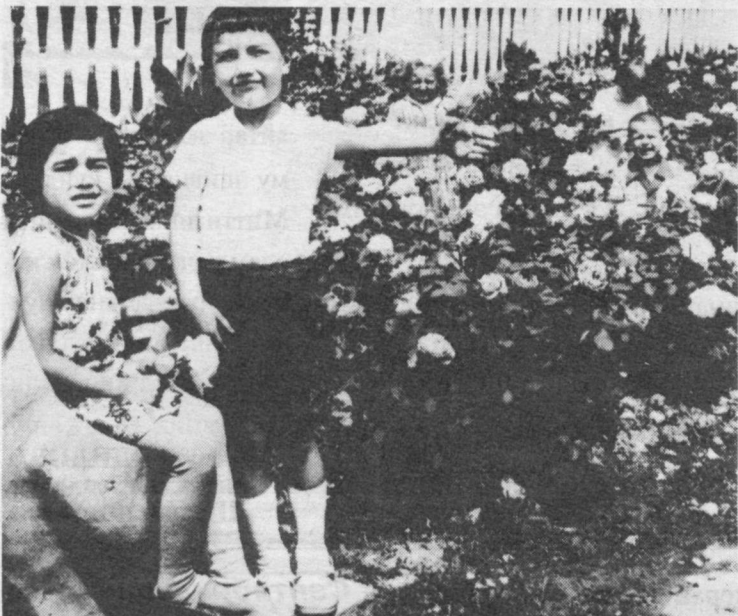
Бўри қўйлар бирладур,
дахл этмаса доғруғидин,
У замонда бўлғувчи
дориламонга ўхшамас.

Хизматида қирқта қиз
хизмат қилармиш бекани,
Келгусида озод хур қизу
жувонга ўхшамас.

Ўзбек шоиралари

Молини ҳисоби йўқдур,
кўзи тўймас бойни,
Халқнинг молини
боққан қўйчивонга ўхшамас.

Минг(та) шоир ёзади ёр
дардини куйлабон,
Мушк Анбар ҳид
сочарлик дostonга
ўхшамас.

АТИРГУЛ

РИВОЯТ

Подшоҳнинг хотини тусатдан қазо қилиб, йўрғакда қизи қолибди. Қизни янги тумса кийикка эмизидилар, қиз кийикка урганибди. Шу тариқа кунлар, ойлар утибди. Подшоҳ яна уйланибди. Кийикка урган қизи угай онали бўлибди. Шу тариқа яна кун утибди, ой... Подшоҳнинг хотини бошқоронғи бўлибди. «Кийик гўшти сйман» деб қолибди.

Угай онага овлоқдан кийик келтирибдилар. Ёқмабди. Яйловдан кийик келтирибдилар. Ёқмабди. Угай она қистаб туриб олибди. «Эшикдаги кийик гўштидан сйман».

Қиз мултирабди. Бошқоронғи хотин назарига илмабди. Кийикнинг кўзидан ёш оқибди.

Зулмкор хотин парво қилмабди. Кийикнинг бугъидан қон оқибди. Қизнинг юраги қонга айланибди. Эзилиб-эзилиб йиғлабди. Кўз ёшлари кийикнинг қони устига тукилибди. Тонг отганда қон ўрнида атиргул пайдо бўлибди.

Атиргул — юраги қон қизнинг кўз ёшлари!

МАЛИКА тайёрлади

ТЎҒРИ

ТАСАВВУР

Агар 1-синфни ўқитган муаллим ута бадхат бўлса, унинг қўлида таълим олаёт-

ган барча ўқувчининг ёзуви ҳам уша муаллимнинг ёзувдаги, тафаккурдаги нусхаси ўқувчиси қалбида абадий муҳрланиб қолади — бадхатлар купаяди.

ҚЎЗИЧОҒИМ

Бўйнидаги
маржонлари
милтиллади
Силаб турсанг майин
жуни йилтиллади,

Маърашидан
жилдираган сой
кулади,
Кўкда юлдуз
жилваланиб ой
кулади.

Сочларини ялаб-ялаб
тўғрилайди,

Сеҳри билан
хаёлимни ўғирлайди.

Кўзи боққан инсон
борки,
бўлғувчи шод,
Ҳаётида минг бир
чашма тўлғувчи шод,

Қирлар аро
етаклайин,
қўзичоғим,
Кўй мўл бўлса
мой мўл
тайин, қўзичоғим!

Жумакул КАРИМ,
Самарканд шаҳри,
Шохрух кўчаси, 60 уй.

УСТОЗ ИЖОДИ

АСАЛ БОЛА

Асал болам,
дейсиз мени
Асал бўлай
тилингизга.
Илигингиз мадори-ю

Кувват бўлай
белингизга.

Кўзларимнинг
нури, дейсиз,
Зиё бўлай кўзингизга.
Музқаймоққа пулдан
беринг,

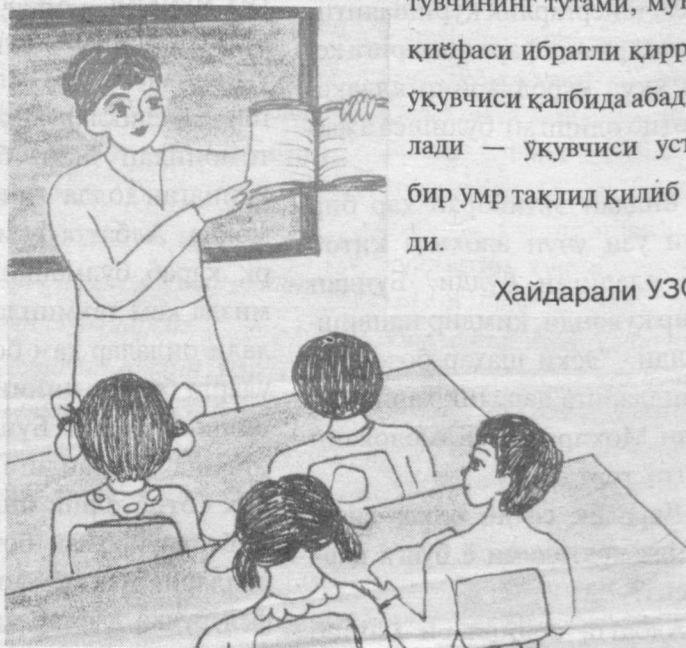
Доим кирай
сўзингизга...
Саловат Махмуд,
Чуст туманидаги 31 —
ўрта мактаб ўқитувчиси.

Шундай экан, бошланғич, айниқса 1-синфларни хаттотлар ўқитгани маъқул. Чунки хаттот воқеликни тўғри тасаввур қила олади. Бу тўғри фикрлаш, тўғри тасаввур, чиройли ва тўғри асос ҳам бўла олади.

ТАҚЛИД

Агар ўқитувчи ҳар бир ўқувчисига юракдан ҳамишаликка самимий бўлса, нутқида, муомаласида холислик, тантилик ва кечиримлилик сифатларини самимийлик хи-

слатларига ҳақиқатан омихта қила олган бўлса, бунда ўқитувчининг тутами, муътабар қиёфаси ибратли қирралари ўқувчиси қалбида абадий қолади — ўқувчиси устозига бир умр тақлид қилиб яшайди.

Хайдарали УЗОҚОВ

ЁШ ИҚТИСОДЧИ

YOSH IQTISODCHI

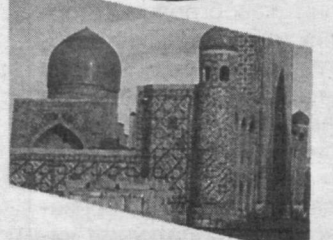
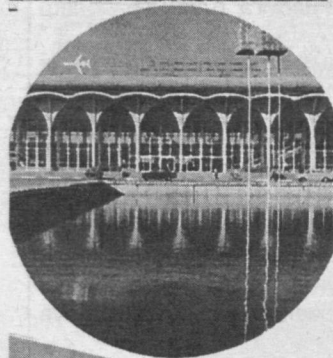
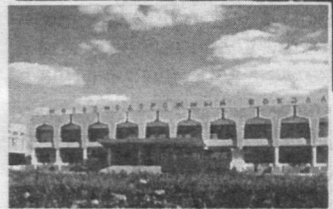
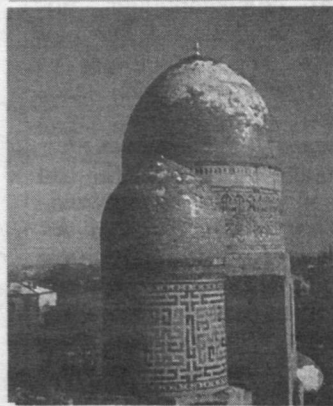
“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

“Ватан чизгилари” кўрик-танловига

ТУНДА - ОЙСАН, ЙЎЛЛАРИМНИ ЁРИТГУВЧИ

* Киндик қони
тўкилган замин ҳар
ким учун азиз,
мўътабар ва
муқаддасдир.
* Буюк ва фусункор
Ватаним чизгилари.
* Қадриятларга бой
ўтмиш буюк
келажакдан
далолатдир.

Ватаним, сени такрор-такрор ўз иншолашимда тилга оламан, сенга атаб шеърлар битаман. Бу гал эса мадҳ этиш учун ўз фикр-мулоҳазаларимни баён айламоқчиман. Лекин таърифнинг ўрнига қўя оламанмикин? Ушбу иншога қўл урганимда сенинг юлдузлардан кўп бебаҳо сиймоларинг кўз ўнгимдан бирма-бир ўтиб, сен мустақил юртнинг фарзандисан, деб таъкидлаётгандек бўлаверди.

Одамзод! У тупроқдан яралиб такрор заминга инсон номи билан улуғланиб қайтди. Вужуди тупроқларга йўғрилган одам илк бора онасини ва она Ватанини кўради. Унинг киндик қони она замин узра сингийди. Ҳар бир инсон учун киндик қони тўкилган замин - Ватан. Аниқроғи, ҳар бир одамнинг етти пушт авлоди туғилган ва умри сўнггида кўксига бош қўйган тупроқ - она Ватани саналади.

Ватан уйдан бошланади. Ватанининг бўлинмас бир қисми оила демакдир. Ота-оналар фарзандларига Ватанга муҳаббат-садоқатни, уни асраб-авайлашни илк бор оилада ўргатишади.

Она Ватан - оиласан
иккинчи,
Таърифнинг топмоққа олган
тилларим.
Она Ватан - мангудирсан,
бизлар ўтқинчи,
Тунда - ойсан, ёритгувчи
йўлларим.

Ривоят қилишларича, ватанидан умрбод айрилган, соғинч исканжасида яшаган мусофир бир йиғитга шохлик насиб этибди. Шох қаер Ватаним тупроғига ўхшаса, уни иккинчи Ватан деб тан оламан, тупроғини кўзларимга суртаман, ўша ерни пойтахт қиламан, саройлар қураман, халқига эркинлик бераман, деб тиришиб, дунёнинг тенг ярмини босиб олибди. Аммо вақт ўтгач, босиб олган ҳудудини ўша ернинг қашшоқ халқига топшириб кетаверибди. Бундан ажабланган вазир подшо олдига кириб, эй шох

олам менинг гуноҳимдан ўтинг, тахтингиз вориси бор, давлатингиз бисёр, нега доим хафасиз? Унинг устига қийинчилик билан босиб олган мулкларни яна ерлик халққа топшириб кетаяпсиз?

Оббо, сен вазир! Ҳеч ким журъат этаолмаган саволга жавобни сўрадинг. Майли, жавоб бераман. Бунинг сабаби ватангадолигимиз ота-онамнинг йўқлиги. Ота-онасиз яшашига кўнликса бўлар экан. Ватансиз яшашига кўника олмайтман. Ватансиз одам қанотсиз қуш мисоли. Тана бошқа дард билмас. Сен барибир, менинг дардларимни тушина олмайсан. Бирор ватандошимни кўриш учун ҳозир ярим давлатимдан кечиниша розиман. Чунки унда туғилган юртим тупроғининг иси бор. У Ватанимни эслатади. Донши-мандлар билиб айтган эканлар, ўзга юртда шох бўлгунча, ўз юртингда гадо бўл, деб. Ҳар ким учун киндик қони тўкилган замин азиз, мўътабар, ҳам муқаддасдир, деб жавоб берган экан.

Ватан - Бобур сен! фиғонинг
Солди олам узра ўт.

Аллома Заҳириддин Бобур тож-тахт талашишлар туфайли ўз диёрини тарк этди. Бобурнинг ўзга юртларда шох бўлиб юриши, аммо ҳамма вақт киндик қони тўкилган тупроққа, қадрдон юртга бўлган соғинчи унинг ёниқ рубоийларида ифодаланган. Ватандошимиз Фурқат ҳам ватанга зориққан, юрт соғинчи, дард-аламлари ифодаси сифатида жуда кўп ғазаллар битган.

Йиғлади гурбатда Фурқат,
Ҳам муқимликда Муҳим,
Нолишингда Ҳинду Афғон,
Қилди афғон, ўзбегим.
Мен Ватанини боғ

деб айтсам,
Сенсан унда битта гул,
Мен Ватанини кўз

деб айтсам,
Битта музгон, ўзбегим.

Агар рассом бўлганимда эди, кўлимга мўйқалам олиб, қадим Жайхун, Сайхун дарёларини, Тиёншон, Чотқол, Нурота, Чимён, Олойларни, Зарафшон, Сурхонларни чизган бўлардим. Табиат қўйнидан гўзалроқ жой бўлмаса керак, айниқса Ватан

(Давоми 7- бетда.)

УШБУ СОНДА:

Орзу - қушдир, орзу
- мақсад тарозуси, орзу
- мададдир.
Одатда ҳаммамиз
ёшлиқданоқ ниманидир
орзу қиламиз.
ЙЎЛ БОШИДА

7-БЕТ

Нил дарёси ўзанида-
ги Равзо оролида
қурилган бу иншоот
турли манбаларда тур-
лича номланади.
ДАРЁ СУВИНИ НЕГА
ЎЛЧАГАНЛАР?

8-БЕТ

Темирчининг буюртма-
лари шунчалар кўпайиб
кетдики, ҳатто у бошқа
машғулотлар билан шу-
ғулланишга мутлақо вақт
ҳам топа олмай қолди.

ҚУНАРЛАР КЎП,
КАСБАЛАР ХИЛМА-ХИЛ

9-БЕТ

Бир кунни падари буз-
рукворимиз - Амир Та-
рағой Баҳодир кўп
қўйларни менга бериб,
Самарқанд бозорига
савдога йўлладилар.
МИНГ ОЛТИНАК
БИР ҚИҚМАТ

10-БЕТ

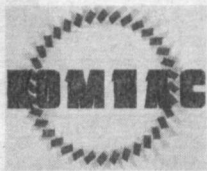
... Дарахтнинг тепа-
сида жойлашган япроқ-
ларнинг ёйилиб кетиши
оқибатида банан паль-
ма дарахтига ўхшаб
қолади.

БАНАН ДАРАХТИ
ҚАНДАЙ ЎСАДИ?

11-БЕТ

ЎМН МАЙДОҒИ

12-БЕТ

СОЛИҚ ОРГАНЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ВАЗИФАЛАРИ

СОЛИҚ ИДОРАЛАРИ ҚАНДАЙ ТУЗИЛГАН?

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ органлари тизимига қуйидагилар киради:

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси қошидаги Давлат солиқ Бош бошқармаси, кейинчалик (1994 йилдан) Давлат солиқ қўмитаси.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Давлат солиқ бошқармаси.

3. Вилоятлар ва Тошкент шаҳар Давлат солиқ бошқармалари.

4. Туманлар, шаҳарлар ва шаҳарларга итоат этувчи туманлар солиқ инспекциялари.

Солиқ идоралари тизими тўғридан-тўғри Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига итоат этади ва республиканинг солиқ сиёсатини ижро этишни таъминлайди.

СОЛИҚ ҚЎМИТАСИ ҚАЧОН ТАШКИЛ ҚИЛИНГАН?

1991 йил 12 августда Вазирлар Маҳкамаси 217-сонли "Ўзбекистон Республикасининг Давлат солиқ органлари тўғрисида"ги қарорни қабул қилди. Ўша кундан эътиборан "солиқ инспектори", "солиқ тўловчи" деган тушунчалар ҳаётимизга кириб келди. Республикада туман солиқ инспекцияларининг бутун бир тармоғи вужудга келди, вилоят солиқ бошқармалари тузилди. Давлат солиқ бош бошқармаси ташкил этилди.

Йил сайин солиқ муносабатларининг кенгайиб бориши, солиқ тизимига янги-янги шахобчаларнинг қўшилиб бориши, солиқ идоралари олдига қўйилган вазифаларнинг тобора кенгайиб бориши давлат солиқ Бош бошқарма-

сининг Давлат солиқ қўмитасига айлантириш заруриятини туғдирди. Натижада 1994 йилда республикада ягона солиқ ва божхона қўмитаси тузилди.

Ўзбекистон Республикаси солиқ қўмитаси ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикаси Конституциясига, Ўзбекистон Олий Мажлиси томонидан чиқарилган қонунлар, қарорлар, республика Президенти фармонларига, Президент ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари ва фармойишларига амал қилган ҳолда олиб борадилар. Давлат солиқ қўмитаси республиканинг солиқ сиёсатини ишлаб чиқишда фаол қатнашиб, унинг ижросини ҳамда солиқ қонунчилигининг бажарилишини таъминлайди.

СОЛИҚ ОРГАНЛАРИ ОЛДИДА ҚАНДАЙ ВАЗИФАЛАР ТУРАДИ?

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ идоралари олдига қуйидаги вазифалар туради:

● Ўзбекистон Республикаси Конституциясига, Ўзбекистон Республикаси қонунларига, бошқа норматив ҳужжатларга қорхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва фуқароларнинг ҳуқуқларга ҳамда қонун билан муҳофаза этиладиган манфаатларга қатъий риоя қилиш;

● Ўзбекистон Республикасининг солиқлар ҳақидаги қонунларига риоя этилишини, давлат солиқларининг, йиғимлар, божлар ва бошқа мажбурий тўловларни тўғри ҳисобланишини ўз вақтида ҳамда тўлиқ тўланишини назорат қилиб бориш;

● Олий ҳокимият ва бошқарув идораларининг топшириқларига биноан бошқа идоралар билан биргаликда амалдаги қонунларга мувофиқ иш билан бандлик жамғармасига, нафақалар жамғармасига, ижтимоий суғурта жамғармасига ва бошқа бюджетдан ташқари жамғармаларга тўловларнинг тўғри ҳисобланиши ва ўз вақтида ўтказилишини назорат қилиш;

● Фуқароларга яқка тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берадиган ҳужжатлар асосида қонунда белгиланган тартибда солиқларни ҳисоблаш;

● Мусодара қилинган мол-мулклар, эгасиз қолган мол-мулклар ва ҳазина бойликларини ҳисобга олиш, баҳолаш ва сотиш;

● Республикада ўтказилаётган солиқ сиёсатини амалга оширишда иштирок этиш;

● Фойда (даромад)ни ёки солиқ олинган бошқа объектни атайлаб яшириш ҳолларини, даромадни атайлаб яширган шахсларни аниқлаш, солиқларга доир қонунларнинг бузилишига чек қўйиш ва бундай қонунбузарликнинг олдини олиш мақсадида суриштирув ўтказиш;

● Айбдорларни жавобгарликка тортиш, давлат солиқ идораларининг ваколати доирасига кирмаган ҳолларда амалдаги қонунларни бузиш ҳолларига оид материалларни тергов ва суд идораларига ошириш;

● Солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар масалаларида тушган аризаларни белгиланган тартибда кўриб чиқиш.

СОЛИҚЛАР ва БОЖХОНА ХАБАРЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Солиқ қўмитасининг газетаси
мана шундай номланган.

СОЛИҚ ҚОНУНЧИЛИГИ БУЗИЛГАНДА ҚАНДАЙ МАЪМУРИЙ ЖАЗОЛАР БЕРИЛАДИ?

1995 йил 1 апрелдан бошлаб Маъмурий жавобгарлик кодекси кучга кирди. 1998 йилнинг 1 январидан кучга кирган Солиқ кодексига эса у такомиллаштирилди. Шу кодекс бўйича солиқ қонунчилиги бузилганда бериладиган жазолар кўрсатилган.

Корхоналарда даромаднинг ҳисоби бўлмаса ёки белгиланган тартибда юритилмаса ҳамда ҳисобот, ҳисоблар ва бошқа ҳужжатлар солиқ идорасига топширилмаса, ўз вақтида бюджетга тўлаши лозим бўлган суммдан 10 фоиз миқдорда жарима тўлайдилар.

Агар даромадлар ва солиқ солишнинг бошқа объектлари яширилса бюджетга ҳамма яширилган сумма ҳамда шу миқдорда

жарима ундирилади. Бу қонунбузарлик қайтарилса - жарима миқдори икки марта оширилади. Яширилган суммалар миқдори 10 каррали иш ҳақиға тенг бўлса маъмурий ҳуқуқбузарликка, ундан ортиқ бўлса жиноий жавобгарликка тўғри келади.

Корхона, бирлашма ва ташкилотлар солиқ идоралари ходимларини ҳужжатли текшириш ўтказишга қўймаса, даромад олинаётган биноларга киритмаса ва солиқ идораларига бухгалтерия ҳисоботи, ҳисоблар, декларация ва бошқа ҳужжатлар тақдим қилишдан бош тортсалар солиқ идоралари уларнинг банк муассасаларидаги ҳисоб счётидаги операцияларини тўхтатиб қўйишлари мумкин. Бу ерда солиқ инспекторлари солиқ

қонунчилигини бузувчи иштирокида банкга 3 нусхада кўргазма ёзиб юборади.

Маъмурий жавобгарлик кодексининг 164-моддасида савдо ва хизмат қоидаларини бузган фуқароларга бир энг кам иш ҳақидан тортиб то 5 энг кам иш ҳақи миқдорида жарима солиниши кўрсатилган. Бу ерда 165 ва 166-моддалар билан ҳам маъмурий жазолар бериш мумкин.

Кодекснинг 174-моддасига биноан фуқаролар атайлаб фойдани яширсалар ёки солиқдан бошқа хилда бош тортишлар бўлганда 3 тадан 5та гача энг кам иш ҳақи миқдорида жарима солиш мумкин.

Ҳамма маъмурий жарималар бўйича солиқ идоралари фақат протокол тузиб (198-моддаси бўйича) маъмурий судяга топширади. У жарима солиш ёки солмасликни ўзи ҳал этади.

СОЛИҚ ИДОРАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ НУМАЛАРДАН ИБОРАТ?

Давлат солиқ идораларига юклатилган муҳим вазифаларнинг самарали бажарилиши уларга берилган ҳуқуқларга боғлиқ. Шу ўринда солиқ идораларига қуйидаги ваколат ва ҳуқуқлар берилган:

1. Шақлидан қатъи назар, ҳамда қорхона, ташкилот, муассаса, қўшма қорхона, банк ва суғурта ташкилотлари, вазирликлар ва маҳкамалар, маҳаллий чет эл фуқароларидаги пул ва бухгалтерия ҳужжатлари декларациялар, турли солиқларни ҳисоблаш ва тўлаш, бошқа мажбурий тўловларни бюджетдан ташқари фондларга тўлашни текшириш, текшириш жараёнида лозим бўлган тушунтиришлар, даълолатнома ва бошқа маълумотларни олиш;

2. Текширилаётган қорхона фаолияти тўғрисида бошқа қорхона, ташкилот, шу жумладан банк, суғурта ва аудиторлик ташкилотларидан солиққа тортиш бўйича зарур маълумотларни сўраб олиш;

3. Фойдани яширган (ёки кам кўрсатган) ёхуд солиққа тортиладиган объектни яширган қорхона, муассаса ва ташкилотлардан ҳамда ишбилармонлик фаолияти билан шуғулланаётган фуқаролардан лицензия ёки патент қайднома гувоҳномаларини олиб қўйиш ёки бекор қилиш;

4. Фойда (даромад)ни яшириш ҳолатлари, касса ва бошқа ҳужжатларни сақлашда ноҳўй ҳаракатлар пайқалиши биланоқ ўша жойларни муҳрлаб қўйиш; маҳсулотлар

намунасини олиш, ярим фабрикатлар, буюмлар ва ҳужжатларни таҳлил қилиш учун жўнатиш, экспертиза ўтказиш;

5. Назорат мақсадида харид қилиш, савдо қоидаларига риоя қилишни текшириш, баҳолаш қўйилиши, товарларни жўнатиш қоидалари ва хизматлар кўрсатиш-ни текшириш;

6. Қонунда кўрсатилган тартиб бўйича, ўзининг ҳуқуқий идорасида ҳар қандай ишлаб чиқариш, омборхона, савдо ва қорхоналарнинг бошқа иморатларида изланишлар ўтказиш, турар-жойидан қатъи назар фуқароларнинг фойда (даромад) олаётган жойларида текширишлар ўтказиш;

7. Текширилаётган қорхона,

ташкилот, муассаса раҳбарлари ҳамда фуқаролар томонидан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси қонунчилигининг бузилганлиги аниқланиши биланоқ уларнинг бартараф қилинишини талаб этиш ва ижросини назорат қилиш;

8. Давлат солиқ идоралари томонидан ўтказилиши лозим бўлган ҳужжатли текширилишдан бош тортса ёки даромад олинаётган иморатларга солиқ идораси ходимларини киришига қаршилиқ кўрсатса, бундай ҳолларда қорхона, муассаса ва ташкилотларнинг банкларидаги ҳисоб ва бошқа счётлари бўйича операцияларни тўхтатиб қўйиш;

9. Ғайриқонуний битимлар бўйича олинган даромадларни суд орқали ундириб олиш ва уларни давлат бюджетига қайтариш;

10. Солиқ қонунчилиги ва солиқ фаолиятини такомиллаштириш бўйича таклифлар бериш;

11. Ўз вазифа ва бурчларини амалга ошираётганда зарурият туғилган ҳолларда қонун доирасида солиқ идоралари амалий ёрдамга ҳуқуқни ҳимоя қилиш, статистика, банк ва бошқа назорат идоралари ва аудиторлик хизматини жалб қилиш;

12. Давлат солиқ идораларининг бошлиқлари, уларнинг ўринбосарлари солиқ қонунчилиги доирасида қорхона, ташкилот, муассаса ва фуқароларни қатор молиявий-маъмурий жазо ва жарималарга тортиш, агар қонунбузарлик муҳим бўлса дастлаб маъмурий жавобгарликка, ўта муҳим бўлса суд идораларига ҳужжат тайёрлаш ҳуқуқларига эгадирлар.

Ё. АБДУЛЛАЕВ, Қ. ЯХЁЕВ.

ТУНДА - ОЙСАН, ЙЎЛЛАРИМИНИ ЁРИТГУВЧИ

(Бошланиши 5- бетда.)

табиатидан... Улкан тоғлар, унинг бағрида хушманзара, сўлим дарахтзорлар, юқоридан шиддат билан тушаётган улкан шаршаралар, атрофдаги хушбўй гуллар, чуғурлашиб учиб юрган ажойиб қушлар, шилдираб оқаётган зилол сой, мусаффо тоғ ҳавоси қандай гўзал! О, бу манзаралар!... Ҳаммаси учун алоҳида турфа ранглар инъом этилган. Худди ўзига мос, ярашган ранглар. Табиат атрофида эса баланд қасрлар. Балким ўша сойга тунда ой нури тушиб ёритгандаги тасвир бундан-да гўзалроқ бўлар. Бу гўзалликлар Ватанимга ато этилган неъматлардир. Неъматлари учун сева-санми, Ватанимни дейишингиз табиий. Йўқ, асло! Неъматлари билан фахрланаман.

Ватанни севмоқ, уни озод ва обод қилиш демакдир. Обод қилиш учун бинолар қурмоқ, ниҳоллар ўтказмоқ, фидойи бўлмоқ лозим. Барибир, Ватанимизнинг табиий қиёфаси ўзгача, бу қиёфани ҳеч қандай санъат асари тасвирлаб бера олмайди. Чизгилар бор турли мавзуда, турфа рангларда. Бирор кишининг сурати деса унга

қараб чизиш мумкин.

Тарихимизга назар ташлайлик: бизнинг қадим буюк аجدодларимиз - хуннлар Европа, Хитой қатори жуда кўп ўлкаларни босиб олишган. Хуннлардаги мардлик, жанговарлик, жасурлик, Аттила давридаги ҳамжиҳатликни худди қоялар салтанатининг ҳукмдори - тоғ бургутининг жасоратига ўхшатиш мумкин.

Темур бобомиз эса давлатнинг куч-қудратини оширишда ҳар томонлама баркамол лашкарларга таянганлар. Чунки, бақувват лашкарлари бор давлатдан бу давлатнинг ғанимлари ҳайиқади. Лашкарлар қуввати давлатнинг тинчлигини таъминлайди.

Тинчлик барқарор давлатда адолат устивор бўлади, мамлакат гуллаб яшнайди. Демак, давлат қудратини оширишда адолатнинг, халқнинг ўрни бе-

қиёс экан.

Юртимизда озодлик шамоли ҳузурбахш ифोरлар таратаётганига етти йил тўлаяпти. Азизлар, бизлар бир неча йиллар мустабид тузум буйруқларини адо этишга мажбур бўлдик. Эрк - озодлигимизни, урф-одатларимизни, умуман кимлигимизни унутдик. Лекин ҳеч қачон ҳақиқатни эгиб бўлмайди. Ўша тузумнинг зулмларига чидаган қахрамон халқимиз уз урф-одатларимизни сақлаб қолишга тиришди. Шу англандики, маданият, илм-фан ривож топган замин тараққий этаверди. Оқар сув яна оқар экан. Давлатимизда Президентимиз томонларидан амалга оширилган иқтисодий ислохотларга босқичма-босқич ўтиш, ёшларни ўқитиш учун "Умид" жамғармасини ташкил этиш, "Таълим тўғрисида"ги Қонун ва "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури"! Санъат соҳа-

сида миллийлик ҳамда замонавийлиги мумтозлик акс этган эстрада қўшиқларини яратиш ва бошқа муҳим тадбирларни мисолга келтириш мумкин. Бу ўзгаришлар келажакимиз пойдевори. Буюк ўтмиш - буюк келажакдан далолат. Иншо якунида шуни айтмоқчи эдим: Ватансиз инсоннинг ўзи йўқ. Истардимки, ҳамма ўз ватанида, ўз тупроғида гуллаб-яшнасин. Ватансиз инсон томирлари қирқилган дарахтдир. Мана, озодлик замонида кимлар етди, кимлар етолмади. Улуғ алломаларимиз яшаган даврларда уларга қарши фикрлилар, риёкорлар бўлган. Бугун ҳам мустақиллигимизни астойдил ҳимоя қилмасак, дунёдаги бошқа халқлар, миллатлари олдида илм-фан сирларини пухта эгалламасак, ўз фикримиз, дунёқарашимиз, яшаш тарзимиз билан эътибор розонмас эканмиз, истиқлолимизни, эр-

кин ва озод яшаётганимизни кўра олмайдиган кишилар қошида беобрў бўлиб қолишимиз ҳеч гапмас! Улар, ҳар бир имкониятимиздан бизни талон-тарож қилиш учун фойдаланишга ҳаракат қилиб келишяпти.

Келинлар, ижод аҳли - шоирлар шеърлар ёзинг, бастакорлар куйлар яратинг, санъаткорлар қўшиқлар айтинг, актёрлар - роллар ижро этинг, бинокорлар қасрлар қуринг, ёзувчилар асарлар яратинг, рассомлар - расмлар чизинг, ҳаммасини замирида, туб-тубида Ватан тушунчаси ётсин.

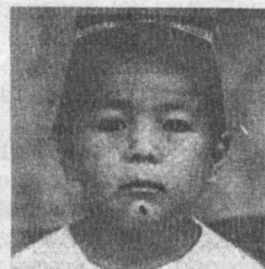
Ватанга муҳаббат, садоқат уфуриб турсин. Худо хоҳласа, яқинда мен ҳам сизларнинг сафингизга қўшилажаман!

Хуршида АХМЕДОВА,
Наманган вилояти,
Наманган туманидаги 20-
ўрта мактабнинг 10- "А"
синф ўқувчиси.

**Мустақиллик байрамини олқишлаш учун,
Ҳамма созлаётир истеъдод, кучин.**

ЙЎЛ БОШИДА

Орзу - қушир, орзу - мақсад тарозуси, орзу - мададдир.

Одатда ҳаммамиз ёшликда-ноқ ниманидир орзу қиламиз. "Қўғирчоғим юрсайди, машинам бўлса..." Албатта, бу орзуларнинг чеки йўқ, орзуга эса айб йўқ. Орзу қилсанг энгил тортасан, айниқса, ўша орзуларнинг ушалса, сендан бахтиёр одам йўқ, гўё.

Велосипед миниб, хаёлларга берилиб кетган Фазлиддин йўлдаги катта тошга урилиб, йиқилиб тушди. Танбех берган онасига "Ўиланиб қопман" деди-ю, кўзига ёш олди. Ариқ бўйида аразлаб юрган бу ширингина болакай билан суҳбатлашгим келди.

- Фазлиддин, мактабга борасанми?

- Ҳа, Андижон вилояти, Бўз туманидаги 2-гимназиянинг 2-синфида ўқийман.

- Шу бўйинг билан-а?!

- Бошида ўртоқларим "кичина" дейишарди. Ҳозир биринчи партада ўтираман.

- Ўртоқларинг кўпми?

- Ҳа, кўпгина ўртоқларим бор. Акмалжон, Бобиржон, Қурбонали. Ёзма иш бўлса ўртоқларимга ёрдам бераман. Кейин улар ҳам менга ёрдам беради.

- Қандай қилиб?

- Ошхонага чиққанимизда навбатга туриб овқат олиб беришади.

- Зўрку! Фазлиддин катта бўлсанг ким бўлмоқчисан?

- Акамга ўхшаб банкир.

- Ҳамма биринчи ўринда албатта, ота-онасини яхши кўради. Сен яна кимларни яхши кўрасан?

- Лола опамни. У бизнинг ўқитувчимиз. Лола опам ҳам ҳаммамизни яхши кўради. Кейин ўртоғим Акмалжонни ҳам. У синфком. Аълочи ўқийди.

- Бўш вақтларингдан нима билан шуғулланасан?

- Инглиз тили дарсига бораман. Дилмурод акам зўр ўргатади. Санашни, ёзишни, ўқишни ўрганиб олдим.

- Фазлиддин, сени ўртоқларинг хаёлпараст дейишаркан, нега ундай?

- Нимагадир, бўш қолсам кўп нарсаларни ўйлагим, орзу қилгим келади.

- Орзуларингни айтиб бера оласанми?

- Биласизми, ҳамма одамлар бой бўлса, Яшаверсаям, ҳеч қаримаса. Қишлоғимиздаги баланд бинолар бўлсайди, тепасига чиқиб, қайси мевалар пишганини билиб олардим.

- Агар қўлингга сеҳрғар кўпгина пул бериб кетса нима сотиб олардинг?

- Ука сотиб олардим. Ҳамма ўртоқларимни укалари бор. Уларни уй айлантириб, етаклаб юришади. Менинг опам, акам бор-у, укам йўқ-да!

- Фазлиддин, сенинг расминг газетада чиқишини хоҳлайсанми?

- Хоҳлайман-у, ҳали кичкинаман-у?

Беҳтиёр болакайнинг кўзлари севинчдан порлаб кетди. Фазлиддин орзуларга бой бола. Уларнинг барчаси ўзига хос.

Укам Фазлиддин орзу қилавер, орзуларинг албатта қанот бағишлайди.

МУНАВВАРА суҳбатлашди.

ДУГОНАЛАРИМ

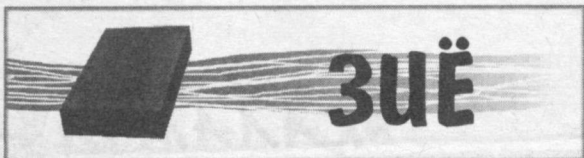
Менин дугоналарим жуда кўп. Улар дабрасида бўлсанеиз, зерикмайсиз. Айниқса менга уларнинг меҳр-оқибати жуда ёқади, чунки буни бир неча бор сынаб кўрганман. Масалан, бир кун мен касал бўлиб шифохонага тушиб қолдим. Эртасигаёқ дугоналарим келишди. Тўғриси айтсам, улардан жуда хурсанд бўлдим. Дугоналаримнинг жуда яхшиликча яна бир бор ишонч ҳосил қилдим.

Баъзилар бор: дугонасини кўра олмайди. Оқибатда улар орасида уриш чиқиб, бир-бирлари билан юз-кўришмас бўлиб ке-

тишади. Мен ундайларга жуда ачинаман. Қани энди ҳамма менин дугоналаримга ўхшасал!

Мана ҳадемай Биринчи сентябр - Мустақиллик байрами бўлади. Шу фурсатдан фойдаланиб мен ўртоқларимга узоқ-умр, сиҳат-саломатлик, бахт-саодат ва ўқишларида каттадан-катта муваффақиятлар тилайман. Дуомо лабларидан қулеу, сулеун чеҳраларидан табассум аримасин.

Сайёра ИСРОИЛОВА,
Тошкент шаҳар, Собир Раҳимов
туманидаги 16-мактабнинг
6-синф ўқувчиси.

Аҳмад ал-Фарғоний таваллудининг 1200 йиллигига

ДАРЁ СУВИНИ НЕГА ЎЛЧАГАНЛАР?

- Домла, буюк бобокалонимиз Аҳмад ал-Фарғонийнинг илмий мероси ҳақида маълумот берсангиз.

- Ўрта асрларнинг биринчи ярми (тахминан 797-865 йиллар)да яшаб ўтган Аҳмад ал-Фарғоний (тўлиқ исми Абул Аббос Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Касир ал-Фарғоний) фан оламида салмоқли из қолдирган буюк ҳамюртларимиздан биридир. Аллома яшаб ўтган давр, унинг ҳаёт йўли, математика, астрономия, геодезия, география каби фанлар бўйича қолдирган меросининг баёни Т.Н.Қори-Ниёзий, Х.Х.Ҳасанов, А.Аҳмедов, А.Носиров ҳамда Х.Ҳикматуллаев, Ф.Сулаймонова ва бошқалар томонидан ёритилган. Ушбу суҳбатда унинг сув илми-гидрологияга қўшган ҳиссаси ҳақида имконият даражасида фикр юритсак.

- Табиий фанлар тарихига оид кўпгина адабиётларда Аҳмад ал-Фарғонийнинг 861 йилда халифа ал-Мутаваккилнинг кўрсатмаси билан Нил дарёси суви сатҳини ўлчайдиган иншоот қўрилганлиги қайд этилади. У қандай қўрилган? Буюк олим уни яратилишида нималарга асосланган?

- Нил дарёси ўзанидаги Равзо оролида қўрилган бу иншоот турли манбаларда турлича номланади. Масалан, шарқ олимлари асарларида "Микёс ан-Нил", "Микёси жадид" деб аталса, ғарб манбаларида "Ниломер" деб аталган. Ушбу иншоот квадрат шаклидаги қудуқ кўринишида бўлиб, Нил дарёси билан учта ер ости сув йўллари орқали туташган. Қудуқ ўртасида оқ мармар билан қопланган саккиз қиррали устун ўрнатилган. Шу устунда сув сатҳини аниқлашга имкон берадиган йирик бўлақлар, улар эса ўз навбатида майда бўлақларга ажратилган. Йирик бўлақлар араб тирсак бирлиги (54 см)га, майдалари эса унинг 1/24 қисмига, яъни 2,25 см (қарат)га тенг бўлган. Сув сатҳи ҳақида ҳисоб олиш учун қўрилган махсус зина-поялардан фойдаланган.

- Аҳмад ал-Фарғонийда шундай мураккаб ва шу билан бирга сув илми ҳақида маълум билимларни талаб қиладиган иншоотни лойиҳалаш ва қуришга имконият етарли эдики?

- Ҳа, Аҳмад ал-Фарғоний бу давргача бундан ҳам мураккаб бўлган иншоотлар, жумладан 841 йилда Боғдодда Шаммасия деган жойда, иккинчиси Дамашққа яқин Касиюн тоғидаги обсерваториялар қурилишига ал-Мавмун илтимосига кўра раҳбарлик қилган.

Аҳмад ал-Фарғоний иншоотнинг лойиҳасини тайёрлаш ҳамда қуриш даврида

шу пайтгача тўпланган гидрологик маълумотларни таҳлил қилган ва улардан фойдаланган бўлиши керак. Ўз ўзидан маълумки, гидрологик маълумотларни таҳлил қилиш ва ундан тегишли хулосалар чиқариш шу соҳа бўйича етарли билимга эга бўлишни талаб этади.

- Буюк бобокалонимиз шундай билим ва салоҳиятга эга бўлаганмилар?

- Албатта, аввало "Ниломер" қўрилган жойни танлаш хусусида. Маълумки, гидрологияда сув ўлчаш манзилни қуриш учун танланган жой қатор талабларга жавоб бериши лозим. Биринчи галда дарёнинг шу қисми тўғри, ўзани ва қирғоқлари турли табиий ўзгаришлар (ўпирилиш, қулаш, лойқа босиш, емирилиш)дан ҳоли бўлиши лозим. Бу ҳолат сув ўлчаш манзили узок йиллар ишлашига имкон беради. "Ниломер" ана шу талабларнинг ҳаммасига жавоб берган ва вақт синовидан муваффақиятли ўтиб, унда асримизнинг ўрталаригача, яъни охириги таъмирлашгача (қарийб 1100 йил) тинимсиз кузатишлар олиб борилган.

- Минг йил олдин қўрилган "Ниломер"нинг ишлаш тартиби ривожланган XX аср техникаси талабларига ҳам мос келадими? Унинг абадийлик хусусияти нимадан иборат?

- Сув ўлчаш қўрилмаларига қўйиладиган талаблардан энг муҳими ўлчаш ишларидаги аниқликдир. "Ниломер" устунини сантиметр аниқликда даражалаш, яъни сув сатҳини шу аниқликда ўлчаш алломанинг сув илмининг ўта билимдони бўлганлигидан дарак беради. Сув сатҳини Аҳмад ал-Фарғоний таклиф этган сантиметр аниқликдаги ўлчаш усули ҳозирги кунда дунё микёсида қўлланилади, яъни Жаҳон Метеорология Ташкилотига аъзо бўлган барча давлатларда сув ҳавзалари (дарёлар, кўллар, сув омборлари, ҳатто океанлар, денгизлар)нинг сув сатҳлари шу аниқликда ўлчанади.

Сув ўлчаш иншоотларини қуришдан олдин сув сатҳи тебранишлари (энг катта кўтарилиш, энг катта пасайишлар)ни аниқ ҳисобга олиш зарур. Маълумотларга кўра Нил дарёсининг кўп йиллик кузатишлар бўйича аниқланган ўртача йиллик оқими (Авсон тўғони қўрилгунга қадар) Қоҳира яқинида 73 куб. км. ни ташкил этади. Энг кам сув сарфи (март-май ойларида) 500 м.куб/с, энг кўп сув сарфи эса (сентябрь ойида) 15000 м.куб/с.

га етган. Дарёда сув микдорининг бундай ўзгариши сув сатҳининг қарийб 8-10 м. баландликдаги ораликда кўтарилиб-пасайиб туришига олиб келади. "Ниломер"нинг даражаланган устун Нил дарёсидаги сув сатҳи тебранишларининг қайд этилган қийматларини сифдира оладиган баландликда қўрилган. Шу туфайли бўлса керак иншоот ишга тушган 861 йилдан то 1946 йилгача (қарийб 1100 йил) барча энг катта ва энг кичик сув сатҳларини ҳисобга олиш имкониятига эга бўлган. Демак, аллома "Ниломер"ни лойиҳалаш ва қуришдан олдин сув сатҳи тебранишлари ҳақидаги маълумотларни ҳисобга олган, аниқроғи Нил дарёси оқимининг гидрологик тартиби ҳақида тўла маълумотга эга бўлган.

- Аҳмад ал-Фарғоний "Ниломер" тизимида ер ости сув йўлларида фойдаланиш борасида қандай муаммоларни ҳал этган?

- Биринчидан, иншоотни дарё ўзанидан маълум масофада қуриб, уни қирғоқлардаги ўпирилиш, емирилишлардан сақлаб, узок йиллар ишлашини таъминлаган. Чунки ҳар қандай дарё ўзанида қайд этилган жараёнларнинг бўлиши табиийдир. Иншоотнинг шу кунгача сақланиб қолиши (нафақат сақланиши, балки асримиз ўрталаригача фаолият кўрсатиши) алломанинг бу соҳадаги ҳисоб-китобларининг нақадар тўғри эканлигининг ёрқин далилидир.

Сув йўллари ёрдамида ҳал этилган иккинчи муаммо сув сатҳини ўлчашда катта аниқликка эришидир. Агар ер ости сув йўли иншоотга дарёдаги оқим йўналишига параллел ҳолда юқоридан келтирилса, ундаги сув сатҳи сунъий равишда кўтарилган, қуйи томондан келтирилганда эса, аксинча пасайган бўлар эди. Шу ҳолатларни назарда тутадиган бўлсак, иншоотни дарё билан туташтирувчи учта сув йўлининг (биринчиси оқим йўналишида, қолганлари икки ёндан биринчисига перпендикуляр) бўлиши натижасида гидродинамик босим кучлари ҳам мувозанатлашади, дарёдаги сув сатҳининг ҳақиқий қиймати ҳисобга олинади.

Ер ости сув йўлларида фойдаланишнинг яна бир илмий хосияти бор. Биланмики, ҳар қандай сув ҳавзаси (дарё, кўл, денгиз)да шамол таъсирида тўлқинлар ҳосил бўлади. Бу ҳолат Нил каби йирик дарёларда ҳам кузатилади ва сув сатҳини аниқ ўлчашга имкон бермай-

ди. Демак, иншоотда бу муаммо ҳам ер ости сув йўллари ёрдамида ўз ечимини топган, бошқача қилиб айтганда ўлчаш ишларида шамолнинг салбий таъсирига бутунлай барҳам берилган.

Баён этилган ҳолатларнинг барчасини биргаликда ҳисобга олиш билан дарёда сув сатҳини "Ниломер" ёрдамида катта аниқлик (сантиметр)да ўлчаш масаласи ижобий ҳал этилган. Англиялик олим А.К.Бисвас "Ниломер"нинг ўлчаш аниқлигига тан бериб, "бу қўрилма Нил дарёси суви сатҳини ўта аниқ ўлчаган" деб ёзади.

- Аллома таклиф этган ер ости сув йўлларида фойдаланиш усули ҳозирги кунда жаҳон сув ўлчаш амалиётида ҳам қўлланиладими?

- Ҳа, дарёлар, кўллар, сув омборларида сув сатҳини ўзи ўлчаб, ёзиб борадиган "Валдай" ёки океан, денгизларга мўлжалланган "Рорданца" типидagi қўрилмалар, гўёки "Ниломер"дан андоза олгандай, худди шу усулда ишлайди.

Аҳмад ал-Фарғоний "Ниломер"дан амалда фойдаланиш ва унинг ишлаш муддатини узайтириш билан боғлиқ бўлган яна бир муаммони илмий асосда ҳал этиб берган.

Мазкур муаммо Нил дарёси сувининг лойқалиги билан боғлиқдир. Асвон тўғони қўрилгунча унинг ҳар бир куб метр сувида ўртача 1,5 кг. лойқа оқизиклар мавжуд бўлган. Аҳмад Фарғоний иншоотни лойиҳалаш ва қуришда масаланинг шу томонларини, яъни уни лойқа босишдан сақлашни ҳам ҳисобга олган. Агар шу ҳолатлар эътиборга олинмаганда эди, иншоотда лойқалар чўкиб, у тезда ишдан чиқиб қолган бўларди. Масалан, 1 йилда 1 мм. қалинликда чўкма ҳосил бўлса, 1150 йилда 1 м.дан ортиқ қалинликка эришади.

- Аҳмад ал-Фарғоний "Ниломер"ни ишга тушириш, ундан фойдаланиш ҳақида илмий кўрсатма ҳам ишлаб чиққанми?

- Ундан амалий мақсадларда фойдаланиш учун махсус қўлланма - "Микёси жадид"ни ишлаб чиққан. Бу қўлланма ҳам иншоотдан амалда фойдаланиш билан боғлиқ бўлган қатор муаммоларни ҳал этишга имкон берган. У ўзи тузган "Микёси жадид" ёрдамида эришган энг муҳим ютуқларидан бири - Нил дарёсида сув ўлчаш ишларида илгари фойдаланилган ва бутунлай бошқача усулда ишлаган сув ўлчаш қўрил-

малари маълумотларини "Ниломер" кўрсаткичлари билан бир хилликка келтиришдан иборат бўлган. Бу иш анча мураккаб бўлиб, математика, геодезия фанлари ютуқларини гидрологияга усталик билан татбиқ эта билишни талаб этади. Аллома бу ишни ҳам қойилмақом қилиб бажарган ва Нил дарёсида ўзидан олдинги 240 йил давомида ўлчаб келинган маълумотларни "Ниломер" кўрсаткичларига мослаштирган. Ҳозирги замон гидрология фани тили билан айтганда "бир жинсли кузатиш қатори"ни ҳосил қилган. Натижада Равзо оролидаги кузатишлар "Ниломер" қўрилган 861 йилдан эмас, балки 622 йилдан бошланадиган бўлди.

- Нега айнан ўзидан олдинги 240 йиллик маълумотларни ҳам қўшган? Сабаб?

- Чунки, сизга маълумки, мусулмон оламида йил ҳисоби Муҳаммад пайғамбаримиз Маккадан Мадинага хижрат қилган йил - 622 милодийдан бошланади. Аҳмад ал-Фарғоний шунинг учун ҳам Нил сатҳи ўлчовини ана шу йилгача аниқлаб чиқди ва ўз жадвалини мукаммаллаштирди.

Бу жуда ҳам муҳим натижадир, аниқроғи Нил дарёсида "Ниломер" ёрдамида 1946 йилгача сув сатҳини ўлчаш ишлари бажарилганлигини ҳисобга олсак, аллома гидрология фани тарихида энг узун ҳисобланган 1324 йиллик кузатиш қаторига асос солди.

- Дарё суви сатҳини бунчалик аниқ ўлчашнинг ҳаётда меҳнаткашларга қандай аҳамияти бор?

- Деҳқончилик асосан сув микдори билан боғлиқ. Ўз навбатида, меҳнаткашлар кўп ҳосил олса кўпроқ, оз хирмон кўтарса озроқ солиқ тўлаганлар. Фарғоний илмий асослаб берган жадвал аҳолидан олинадиган солиқ микдорини адолатли белгилашига асос бўлган.

Умуман, Аҳмад Фарғонийнинг "Ниломер"ни лойиҳалаш ва қуриш билан боғлиқ фаолияти, уни амалга оширишдаги билими, ақл-заковати, илмий салоҳияти, таҳсинларга лойиқдир. Зеро, иншоотнинг қарийб 1150 йиллик вақт синовларидан ўтиб, бизнинг давримизда ҳам ундан бемалол фойдаланиш мумкинлигининг ўзиёқ алломанинг илм-фаннинг, шу жумладан сув илмининг буюк намоёниси бўлганлигининг ёрқин гувоҳидир.

О.КАМОЛОВ
суҳбатлашди.

A black and white illustration of two men standing side-by-side. The man on the left is wearing a turban, a long white tunic, a dark cape, and dark boots. He is holding a small bag in his right hand and a larger bag in his left. The man on the right is wearing a top hat, a long dark coat with buttons, and dark boots. He is holding a long-handled shovel in his right hand and a small bag in his left.

A black and white illustration of a blacksmith and his apprentice. The blacksmith, on the left, is an older man with a long white beard, wearing a top hat, a dark coat, and breeches. He holds a long-handled tool in his right hand and a small object in his left. The apprentice, on the right, is a younger man with light-colored hair, wearing a dark vest over a light shirt, breeches, and a bow tie. He is using a hammer to shape a piece of metal on an anvil. The anvil is mounted on a large wooden wheel. A small block of coal or fuel sits on the ground next to the anvil.

- Бир турдаги маҳсулот ишлаб чиқарадиган ташкилот - ихтисослашган ташкилот соҳа дейилади, - дея сабонини давом эттирдди Сехргар. - Нима деб ўйлайсизлар, кишинларнинг турмуш тарзларида ижобий ўзгариш содир бўлдими?

- Бирортангиз менга мундоқ тушултириб бера оласизми? Нима бўлаяти ўзи? Сен футбол ўйнадингми ё расм чизиш билан шугулландингми?

(ИҚТИСОДИЙ ЭРТАК,
5-ҚИСМ)

- Биз болалар билан футбол уйнаётган эдик... - ҳиқиллаб гапирга бошлади Шаҳзода.

- Хўш, - деди Қирол, - кейин сени бошингга қотқоқ билан уришдимиз?

An illustration showing two women in traditional Indian clothing. One woman is seated on a large stack of folded fabric, while the other stands next to her, gesturing with her hands. To the right, a vintage-style sewing machine sits on a wooden stand. In the background, there is a large, dark bundle of fabric or a garment hanging. The scene is set against a simple, light-colored background.

М.МУРОДОВА таржимаси,
В.КАМБАРОВ

Соҳибқирон ҳикояти

МИНГ ОЛТУНЛИК БИР ҲИҚМАТ

Бир куни падари бузрукворимиз - Амир Тарағой Баҳодир кўп қўйларни менга бериб, Самарқанд бозорига савдога йўлладилар. Қўйларнинг ҳаммасини минг олтинга сотиб, пулларни белга боғлаб сайр қилиб юрур эдим. Бир ерда ҳушовоз қаландар одамларга сўзлаб тургон экан: қўлида қоғоз - шеър битилган, у дер эди:

- Шул ёзувнинг қадрига етиб, ким минг олтунга олса, дунёнинг охирига етади...

Ҳимматим жўшиб, минг олтуни қаландарга тутқаздим. У менга тикилиб турди-да, сўнг насл-насабимни сўради. Айтдим. Сўнг тайин қилди:

- Отанг олдиға борғил, бунни отанг олдида ўқи, борғунча очма...

Қоғозни келтириб, падари бузрукворга бердим. Очиб ўқидилар. Форсча рубоий экан - маъноси қуйидагича: зулм билан дунёда ном қолдириб бўлмайди. Жамшид, Сулаймон, Искандарлар ўтиб кетди, навбат сенга ҳам етиши тайин. Дунёга келдингми, яхшилик билан ном қолдир...

Рубойининг муаллифи - ўшал қаландар-аллома шоир Камол Ҳўжандий эркан. Ул зотни падари бузрукворимиз кўп ҳурмат қилар эрканлар.

- Баракалло, ўғлим, кўп доно ишга олтуларни сарф этибсан. Энди, минг олтунга олғон ушбу ҳикматга қатъий риоя қилмоқ лозимдур...

Падари бузрукворнинг айтқонларини бош устида тутдим.

ОДАМ НЕГА КЕКИРАДИ?

Одам меъдасида озгина микдорда ҳаво бўлади, бу ҳаво ана шу аъзонинг ҳаракат ва секретор функцияси-ни активлаштиради. Одатда ҳаво оғиздан сезилмай оз-оздан чиқиб туради ёки ўн икки бармоқ ичкакка ўтади. Бироқ, айрим ҳолларда меъдада жуда кўп газ ҳосил бўлади, ана шунда у беихтиёр оғиз бўшлиғига чиқади - одам қуруқ кекиради.

Янги ёпилган нон, нўхат, ловия, карам, айниқса таркибида карбонат ангидрид бўладиган ичимликлардан лимонад, газ сув, пиво ка-

билар меъдада газ кўпайиб кетишига олиб келади. Одам гаплашиб туриб, иш орасида шошиб-пишиб овқатланганда, қуруқ нарсалар еганда меъдага жуда кўп ҳаво тушиши мумкин.

Кекиришга юқоридаги нарсалар сабаб бўлса, овқатланиш тартибини нормага келтириб, кекиришдан қутулиш мумкин. Қунига 4-5 маҳал доим бир хил пайтда, шошмасдан, хотиржам овқатланиш керак. Жуда тўйиб овқатланиш ярамайди, акс ҳолда меъда оғирлашиб кетади ва меъда ичи босими

ортиб, одам кекиради.

Газ ҳосил қиладиган маҳсулотларни кўп ейиш керак эмас. Овқат тановул қилаётганда газли ичимлик ичмаслик керак. Минерал сувни ичишдан олдин шиша оғзини очиб қўйиш керак, шунда ундаги карбонат ангидрид гази чиқиб кетади. Овқатлангандан кейин 10-15 минут пиёда юриш фойдали.

Кўпинча меъда ва ўн икки бармоқ ичка касаллиги бор одам овқатланганидан кейин кўп кекиради. Бу кекириш нордон, аччиқ бўлади. Овқат егандан кейин одам ҳадеб кекирадиган бўлса, албатта врачга учрашиб, ундан маслаҳат олиш керак.

ЁШ ҚЎЛ - АРСЛОН ПАНЖАСИ

Ёш болали уйда ёлгон яшамас.

Ёш келса - ишга,
Қари келса - ошга.

Ёш новдани хоҳлаган томонга эгса бўлади.

Ёш чоғим - олтин чоғим.

Ёш қулунни тергама,
Ўсиб етгач от бўлар.

Ёшдан - хато,
Каттадан - узр.

Ёши улуғни улуғлаган бахт топар.

МАҲСУЛОТИНГ ҲАҚИДА БОЛАЛАРГА АЙТ, ОЛАМГА ДОСТОН БЎЛАДИ!

Дўконлар: Тошкент, Нукус кўчаси, 20-а уй.
Тел: 56-65-92.
Наманган, Дўстлик шоҳкўч.
14-уй. "Барака-Р".

ВИЛОЯТ ВА ШАҲАР КИТОБ САВДОСИ ТАШКИЛОТЛАРИ, ФИРМАЛАР, КОРХОНАЛАР, ТАДБИРКОРЛАР, ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ТИЗИМИДАГИ БАРЧА ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ЎҚУВЧИЛАРИ ҲАМДА ОТА-ОНАЛАР ДИҚҚАТИГА!

"ЎҚИТУВЧИ" НАШРИЁТИ 1998 ЎҚУВ ИЛИДАН БОШЛАБ

ўрта мактабларнинг 2-11 синфлари, академик лицейлар, гимназиялар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари учун мўлжалланган барча турдаги дарсликлар ва қўлланмаларни

ОЧИҚ САВАОГА ЧИҚАРАДИ

ва уларга чекланмаган миқдорда

БУЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Буюртмалар жаҳон андозаларига мос, ЮҚОРИ СИФАТ билан тайёрлаб берилади.

Тўловлар исталган турда.

МУҲТАРАМ ТАДБИРКОРЛАР!

25 фоиз савдо чегирмаси билан дарслик ва қўлланмаларни биринчи қўлдан олишга шошилиш, бундан ўзингиз ҳам даромад олишингиз мумкин, ҳамёнингизга ҳам фойда!

1998 — ОИЛА ИЛИ ЭКАНИНИ УНУТМАНГ!

Мурожаат учун манзил:

700129. Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй. "Ўқитувчи" нашриётининг "Савдо-тижорат бўлими".
Телефонлар: 144-22-92, 144-23-86. Факс: 144-26-89.

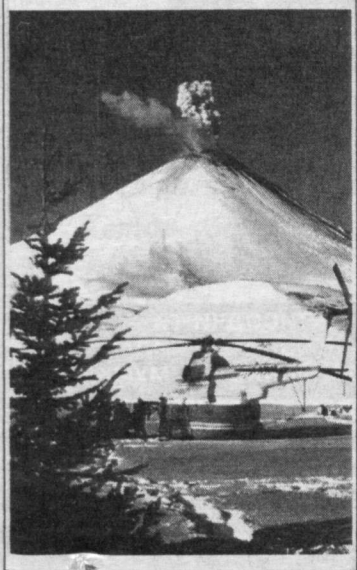
ДУНЁДАГИ ЭНГ БАЛАНД ТОГЛАР ҚАЙСИ?

Авалло, тоғларнинг ўзи нима? Тоғлар - қуруқликнинг текисликлар устидан баланд кўтарилган қисмидир. Тоғларнинг ўлчами ҳам, юзаси ҳам ўзаро фарқ қилади. Айрим улкан тоғларнинг баландлиги бир неча километрга етади. Бошқалари эса паст ва текисдир. Уларнинг баландлиги ўзини қуршаб турган текисликлардан ҳисоблаганга, 300 метрга етиши мумкин.

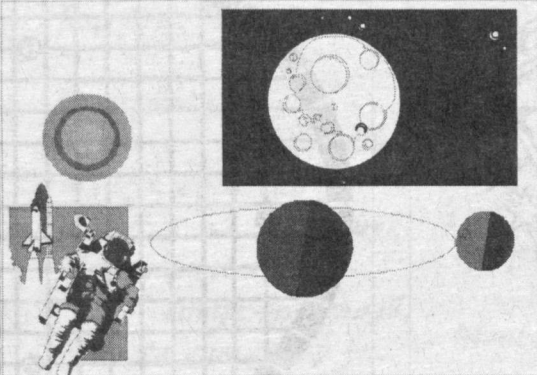
Айрим тоғлар алоҳида қад ростлаб турувчи чўққилардан иборат. Аммо улар кўпинча занжирдай бири-бирига уланиб кетади. Айрим тоғ тизмаларининг юзлаб, ҳатто, минглаб чўққилари бор.

Тоғлар фақат қуруқликда эмас, денгизларда ҳам пайдо бўлиши мумкин. Аслида, Ердаги энг катта тоғлар океанлар тубида жойлашган. Агар тоғларнинг баландлигини ўлчашда уларнинг сув усти ва сув остидаги қисмлари ҳам ҳисобга олинса, энг баланд тоғ Гавай оролларидаги Мауна Кеа бўлиб чиқади. Унинг денгиз сатҳидан баландлиги 4205 метр, сув остига эса яна 4877 метри яширинган. Умумий баландлик эса 9100 метрдан ошади ва у дунёдаги энг баланд тоғдир.

Ер устидаги энг баланд тоғ Эверестдир. У Хитой ва Непал ўртасида жойлашган. Унинг баландлиги — 8848 метр. Иккинчи ўринда К 2 ёки Кашмирдаги Кодвин Аустен чўққиси туради. Унинг баландлиги - 8611 метр. Шимолий Америкадаги энг баланд тоғ Маккинлидир (6194 метр). Европадаги энг баланд тоғ Эльбурсдир (5633 метр). Африкадаги энг баланд тоғ - Килиманжаро (5963 метр). Жанубий Америкадаги энг баланд тоғ Аконкагуа (6969 метр) Аргентина ва Чили чегарасида жойлашган. Австралияди энг баланд тоғ эса - Косиуско (2226 метр).

НЕГА ОЙДА ҲАЁТ ЙЎҚ?

Инсон Ой юзасини синчиклаб тадқиқ қилгач, у ҳақда кўпгина қизиқ нарсаларни билиб олди. Аммо Ойда ҳаёт йўқлигини у ерга қадами етмасдан олдин ҳам билар эди.

Ойда атмосфера йўқ. Мунажжимлар буни Ойда Қуёшнинг ботиш пайти ёки кечкурунги ва тонги ғира-шира пайт бўлмаслигига қараб аниқлашган. Ерга тун аста-секин чўка боради, чунки ҳаво Қуёш ботгандан кейин ҳам унинг нурларини акс эттириб туради. Ойда эса бутунлай бошқа манзарани кўриш мумкин: бир пасда қоронғилик тушади.

Атмосфера йўқлиги сабабли Ойга Қуёшнинг барча нурлари тўғридан-тўғри тушаверади. Қуёш ўзидан иссиқлик, ёруғлик ва радиотўлқинлар чиқаради. Ердаги ҳаёт шу иссиқлик ва ёруқликка боғлиқдир.

Қуёш ўзидан яна зарарли радиация ҳам тарқатади. Ер атмосфераси бизни улардан ҳимоя қилади. Ойда эса бундай зарарли радиацияни ютадиган атмосфера йўқ. Қуёшдан чиқаётган барча фойдали ва зарарли нурлар ҳеч бир тўсиқсиз Ой юзасига етиб келаверади. Атмосфера йўқлиги сабабли Ой юзаси ё ҳаддан зиёд иссиқ, ёки ниҳоятда совуқ бўлади. Айланаётган Ойнинг Қуёшга қараган томони жуда қизиқ кетади ва температура Цельсий шкаласи бўйича 150 даражага етади. Бу шақирлаб қайнаётган сувнинг температурасидир. Жазирама Ой куни икки ҳафта давом этади.

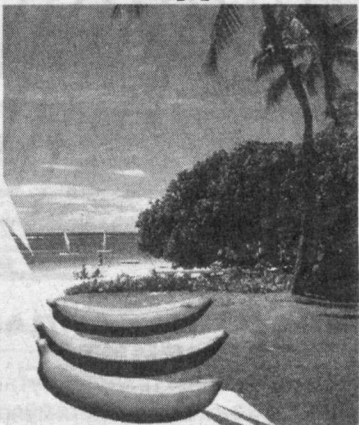
Сўнгра икки ҳафта давом этадиган тунга навбат келади. Тунда температура - 125 даражага тушиб кетади. Бу Ернинг Шимолий кутбидаги температурадан икки баробар совуқдир.

Бундай шароитда Ердаги ҳаёт шакллари-дан бирортаси ҳам мавжуд бўлиши мумкин эмас.

Аслида банан дарахт эмас. Унинг ердан ўсиб чиқадиغان поясида ёғоч бўлмайди. Поя бир-бирига яқин ва бирининг ичидан иккинчиси ўсиб чиқадиغان япроқлардан иборат. Дарахтнинг тепасида жойлашган япроқларнинг ёйилиб кетиши оқибатида банан пальма дарахтига ўхшаб қолади.

Бананнинг пўстлоғи (пўстлоқ ўсимлиқнинг тагидан юлиб олинади) 30 сантиметрлик чуқурчага кўчат сифатида ўтказилади. Чуқурчалар бир-биридан 3,3-5,5 метр узокликда жойлашган бўлади. Ҳар бир пўстлоқ битта ёки бир нечта куртак ёки картошканикига ўхшаш “кўзчалар”га эга бўлиши лозим. Орадан 3-4 ҳафта ўтгач, улардан янги ниҳол униб чиқади. Фақат энг бақувват ниҳол дарахтга айланади. Ҳар бир ни-

БАНАН ДАРАХТИ ҚАНДАЙ ЎСАДИ?

ҳолнинг ўз томир тизими ҳосил бўлади ва ундан янги ўсимлиқлар ўсиб чиқади.

Банан дарахти ниҳоятда парваришталабдир. Агар

ёмғир кам бўлса, унга тез-тез сув куйиб туриш керак. Унинг атрофидаги тупроқ яхшилаб юмшатилиши лозим. Кўчат ўтказилгандан сўнг 9-10 ой ўтиб, гулга киради. Гул узун пояда ўсади, агар у тананинг қуйи қисмидан униб чиққан бўлса, тепага ўрлайди, мабодо, тепада гуллаган бўлса, пастга эна бошлайди. Гул пастга қараб ўсса, бананчалар унинг поясида тугилади. Бананлар пастга қараб ўсади. Эндигина гул поясида тугилган бананчалар пастга қараган бўлади, бироқ катталашган сари тепага бурилади бошлайди.

Бананларни пишмай туриб, яшил ҳолида териб олиш керак. Уларни узиб олган заҳотиёқ ейиш ҳам мумкин, аммо дарахтда пишишига йўл қўйиб бўлмайди. Дарахтда сарғайиб пишган банан ўз мазасини йўқотади.

ҲАШАРОТЛАРДА ҚОН БЎЛАДИМИ?

Биз ўзимиздан кичкина бўлган тирик мавжудотга қарасак, баъзи бирларимиз ўзимизда бўлган аъзолар ва организм функциялари уларда йўқ, деган ҳаёлга борамиз. Ҳашаротдек майда вужуднинг қандай қилиб юраги бўлиши мумкин? Жимитдай танада қонни бир зайлда айлантириб турадиган қон юриш системаси қандай қилиб жойлашиши мумкин?

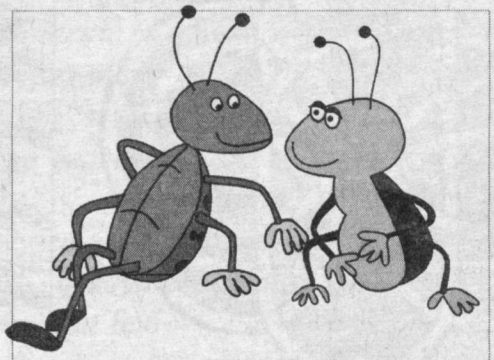
Табиатнинг сеҳру синоати фақат шу билан чегараланиб қолмайди, айрим мавжудотларнинг аъзолари ўзларининг ҳаёти учун нақадар мукамал тузилган.

Вояга етган ҳашаротларнинг танаси уч қисмга: бош, кўкрак ёки торакс ва қоринга бўлинади. Бошидаги бир жуфт мўйловчаси сезиш ва ҳид билиш функциясини бажаради. Оғзи ва кўзи ҳам бошида жойлашган.

Ҳашаротларнинг нафақат юраги, балки қон юриш системаси ҳам мавжуд. Қон клапанлари бўлган тешиклари орқали юрагига етиб боради.

Юрак кичрайган пайти бу тешиклар ёпилиб қолади ва қон қизил қон томирига чиқариб юборилади. Ҳашаротларда биздагидек капилляр (қил томир)лар ва кўк томирлар йўқ.

Организмнинг кислород билан таъминланиши қон айланиш системаси орқали амалга ошмагани учун қон юриш системаси унчалик яхши ривожланмаган. Бизнинг организмимизда, сизга маълумки, қонни танамизнинг ҳар бир аъзосига кислород етказиб беради ва яшаш учун имкон

яратади.

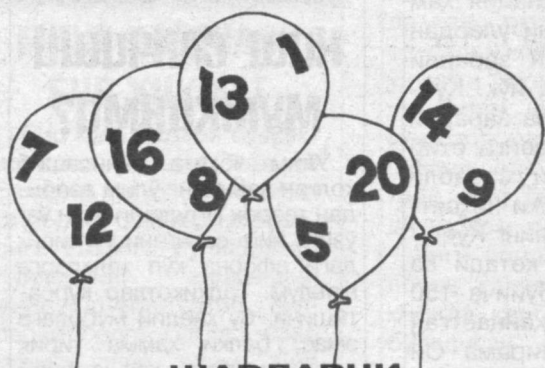
Ҳашаротларнинг нафас олиш системаси бутунлай бошқача. Уларнинг кичкина тарқоқ найлари учи тешиқ бўлиб, ҳаво олиш учун танаси четларига чиқиб туради. Ҳаво тўғри тана сиртидан кириб, бевосита организм ҳудайраларига етиб боради.

Бундан мураккаброқ система уларнинг ўлчамига тўғри келмайди. Бошқа томондан, бундай содда система йирик ҳайвонлар учун етарли эмас. Тирик мавжудотларнинг ярмидан кўпи унингсиз яшаётганини эътиборга олсак, бу тузилманинг унчалик ёмон эмаслигига иқрор бўламиз.

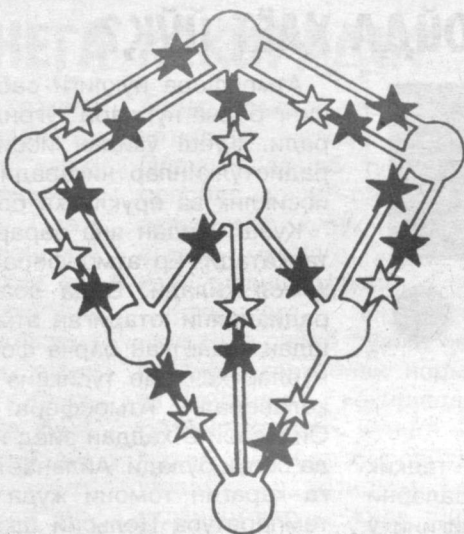
Ҳашаротларнинг “гексапод” деб номланишини ҳам биласизми? Бу истилоҳ юнончадан таржима қилинса, “олтиоёқ” маъносини беради. Агар сиз уларнинг панжасига назар солсангиз, гексапод ҳашаротларнинг аксарияти учун муносиб ном эканига гувоҳ бўласиз. Уларнинг уч жуфт оёғи, одатда, тораксга бириккан.

Ҳашаротларнинг минг-минглаб тури бор. Улар орасида одамларга яхши дўстлари ва ўтакетган душманлари ҳам учрайди.

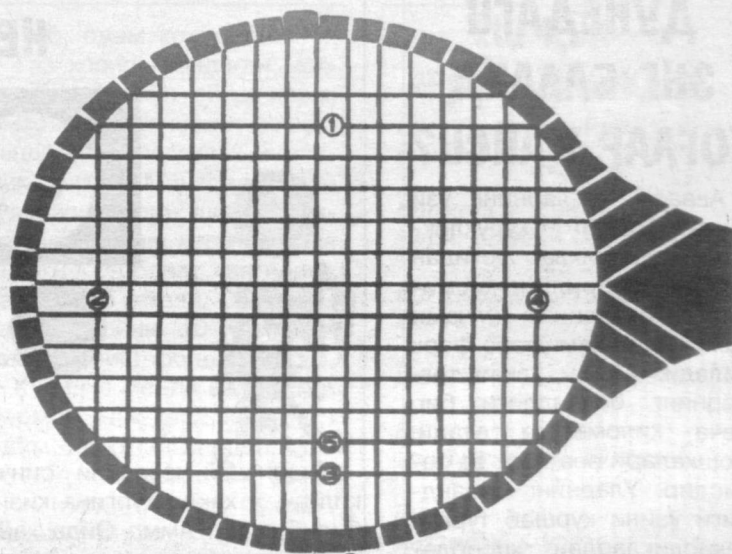

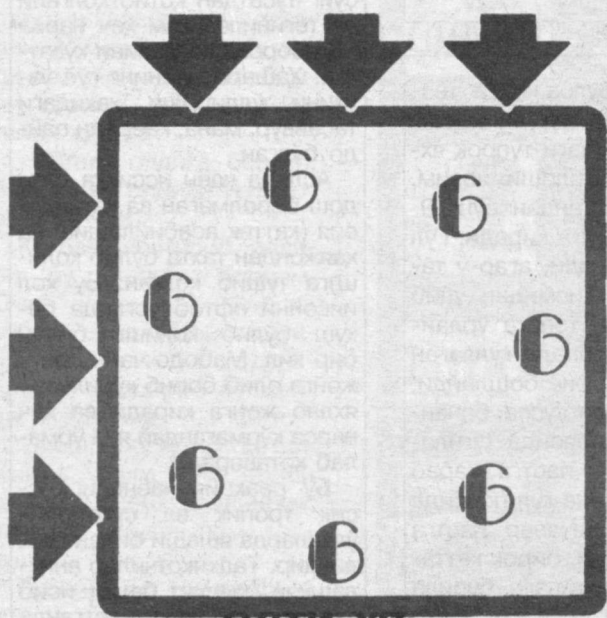
Бешта шарда 1 дан 20 гача рақамлар ёзилган. Бироқ шарлар шундай турибдики, уларнинг ҳар биридаги фақат 2 тадан рақам кўри-
напти холос. Ҳар бир шарда ёзилган рақам-
лар йиғиндиси бир хил! Уша - қайси сон?

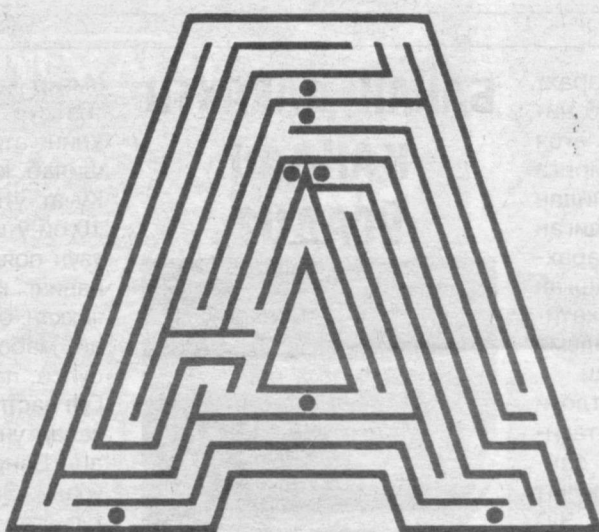
Исталган 2 та оқ юлдузчани танланг. Улар сиз чизажак йўлнинг боши ва охири бўлади. Энди ҳамма юлдузчаларни узлуксиз чизик билан туташтиринг. Бир йўлакдан 2 марта юриш мумкин эмас. Чорраҳалардан қайта-қайта ўтиш мумкин, лекин аввал ўтган йўлингизни кесиб ўтманг.

Ушбу теннис ракеткасидаги битта тор тортилган. Мана шу торни бошидан охиригача яна тортиб чиқинг, тортиш бошланадиган ва тугалланадиган жойлар ўқ (стрелка) билан кўрсатилган. Йўлда тартиб билан бешта леска (тор)ни бирлаштириб кетинг (бунда мос масофадаги торни фақат бир мартадан оралатиб ўтинг). Марҳамат, суратда биринчи юриш аллақачон бошлаб кўйилган.

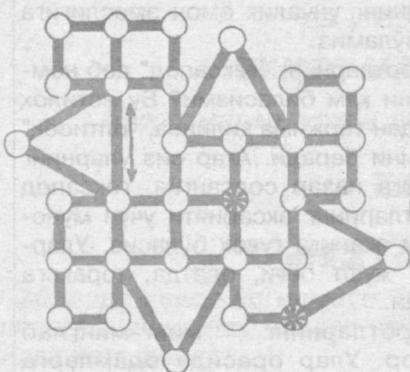
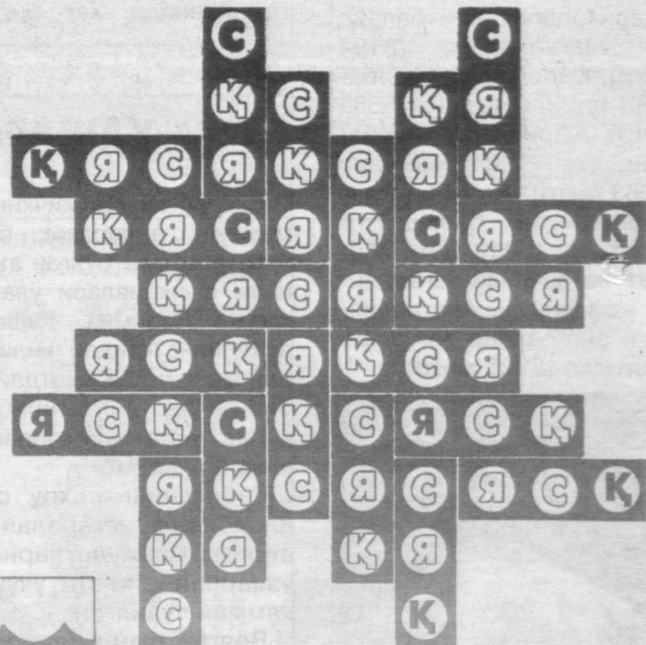
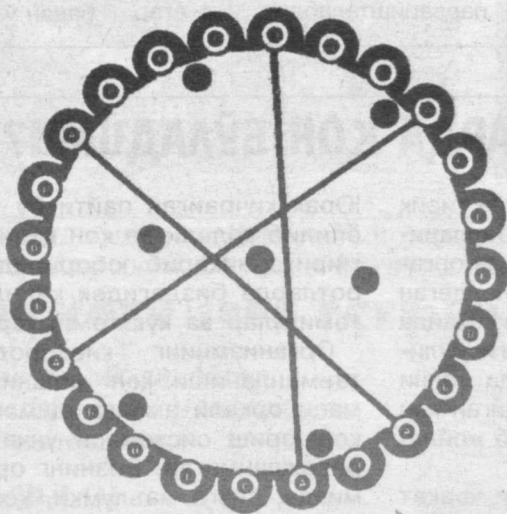
Берилган квадратни олти квадрат уяга шундай бўлингки, бунда ҳар битта ўққа 6 лардан бир хил тақсимлансин. Агар ўқ квадрат ичидан ўтса ҳамма 6 лар мана шу квадратники ҳисобланади.

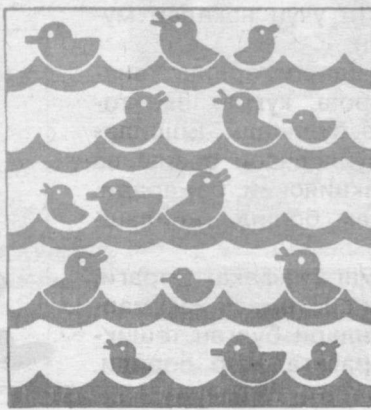
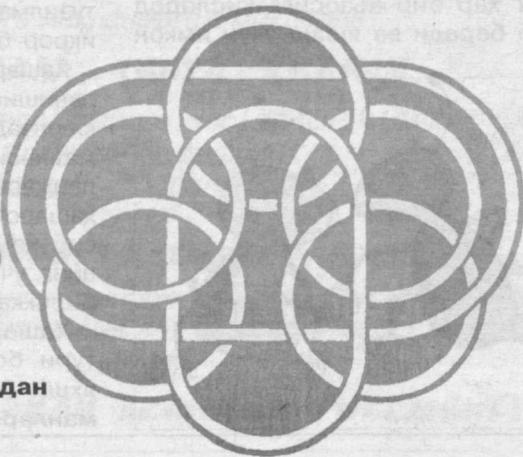
Берилган ҳамма 7 та нуқталарни туташтириб, лабиринт ичидан ўтинг. Бунда бир йўлакдан ва айнан бир чорраҳадан 2 марта юрмаслик керак. Йўлнинг боши ва охири боши берк йўлаклардаги қора нуқталарда.

А дан Я га шундай боринги, йўлда тўртала қора нуқтадан ўтинг. Бир йўлакдан 2 марта юрмаслик ёдингизда турсин.

Сиз кўрсатгич турган йўлдан ўтишингиз керак.

**“ЁШ ИҚТИСОДЧИ”ГА
МАКТУБЛАРИНГИЗНИ ҚУЙИДАГИ
МАНЗИЛГА ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:**

**700029. Тошкент шаҳри,
Мустақиллик майдони,
2-уй, 402-хона.**

Мулоқот учун телефон:
(371) 139-49-32, 139-16-19.
Факс: (371) 139-48-23.

НОН

ҚУШИҒИ

Бугдой ноним,
ширмой ноним,
Ширинлигинг
ширин жоним.
Ушогингни кўзга
суртиб,
Дадамлардан

рахмат олдим.

Дехқон бобом
ҳимматисан,
Доноларнинг
ҳикматисан.
Дастурхоним
энг тўрида,
Таомларнинг
қимматисан.

Юзга қувонч
қўниб турсин,
Бутун дунё кулиб
турсин,
Бугдой нонга,
ширмой нонга.
Тандиримиз тўлиб
турсин.

«ҚИЗИМ
ҚИПЎБ»

Ўрдақларга ўрин йўқ,
Барин овчи ушаган.
Қизилиштон қурт
териб,
Ҳозир ишдан бўшаган.

Хусн боғи кўққарғалар,
Кетди уйдан аразлаб.
Тожлар кийган
пўпишак,
Йўқотилди ғаразлаб.

Жиблажибон уй олиб,
Кўчди «Зоопарк»
ҳовлига.
Чўкиб кетди қарқуноқ,

Тегирмоннинг новига.

Ишбилармон сор, лочин,
Савдо қилар хорихда.
Шер бургутнинг
иши кўп,
Бир оёғи Парижда.

Куни туққан
сичқоннинг,
Мушукларга гап
ҳам йўқ.
Мультфильмда
«тарс-турс»лаб,
Одамга ҳам отар ўқ.

«Орбит» чайнар
суварак,
Уйимизини тўрида.
Фермер билан каламуш,
Ош ейишар сўрида.

Курмагингни ўрарсан,
Ахир ўзинг эккансан.
Табиатни асрайди,
Жамиятинг

«Экосан»...

ҲИСОБ

ДАРСИ

Ҳисоб дарси —
иқтисод
Бўлган бизга янгилик,
Сўму, доллар кўпайган,
Чўнтакка йўқ
тангалик.

Хитойининг туфлиси,

Умр кўрди бир кунга.
Синфдошлар тиқишган,
«Импорт» молни
тугунга.

Кимлар қанча
«ишлади»,
Бошланади ҳисоблар.
Дарс чоғида муаллим,
Титиб юрмас китоблар.

Энди бизга эс кирди,
Янги дарсда — иқтисод.
Зеби алдаб Зебони,
Бошлавордик
олди-сот...

ТЕМУР

БОБО

Арзимаيمان бобо
гардингга,
Бўлолмадик шерик
дардингга,
Таъналарни отдик
ёдингга,

Яна қайтдик

сенинг ёнингга,
Темур бобо,
туғингни кўтар,
Ўзбекистон
ёнингдан ўтар.

Имонимнинг
дарбозаси берк,
Самарқандда
ухлар Улуғбек
Ўз беклигин тан
олиб ўзбек,
Менга насиб этди
бугун эрк,
Темур бобо,
туғингни кўтар,
Ўзбекистон
ёнингдан ўтар.

Қийин бўлди бобо,
уйғониш,

Одил АБДУРАХМОН

Биз севган ижодкорлар

Чўлпон бўлиб
ўт-сувда ёниш,
Бугун элинг бағрида
олқиш,
Истиқлолдан
қилишар хониш,
Темур бобо, туғингни
кўтар,
Ўзбекистон
ёнингдан ўтар.

ДУЛДУЛ

ОШИМ

Дулдул отим
чўкмайди,
Ўт, емни ҳам
хушламас.
Пешонасин силасанг,
Гижинглайди,
тишламас.
Кўйиб берсам
тизгинни,
Юлдузга ҳам интилар.
Эҳ-ҳе, дулдур ёғоч от,
Ўзинг чоп деб
мўлтирар.

ЧИПОР

ХҲРОЗ

Чипор хўроз уришқоқ,
Дуч келганни тепади.
Уни ўзим севсам ҳам,
Онам донин сепеди.
Ўтирволиб сўрида,
«Киш-киш»ласам
хўрозни

Боксчидай ағдарди,
Тепиб укам ўрозни.
Кўнгил бўлмай
сўйишга,
Унга калтак отвордим.
Уришқоқ деб, хўрозни
Абдуллага сотвордим.

БОЗОРЧИЛАР

Бозордаги холалар,
Харидорин топқир-ей.
Пулни кўрса кўзлари,
Алдовларга чопқир-ей.
— Чайнамайсан
шимийсан,
Сақич эрир тилингда.
Беш сўмгинанг
сўммиди
Маъза борми пулингда.
Ўн сўмгина берақол,
Мана сенга «Твикс».
Беш баҳойинг не
бўпти,
Роҳатланиб рақс туш.

Карим билан Зебилар.
Халта тўла дунёсин,
Мақтовига эзилар.
Синфдаги бозорни,
Ҳамма бирдай
тортган йўқ.
Журналдаги баҳони,
Муаллимлар
сотган йўқ.

МАМИРОБОД

Бир қишлоқ бор
мен туғилган,
Икки сойнинг ораси.
Кетса тағин
қайтиб келар,
Бўлса шоҳнинг боласи.

Унга ой ҳам
хуштор бўлган,
То тонгача термулиб.
Юлдузлари нур
теради,
Сойларида чўмилиб.

Айтишади, Хумо қуши,
Жаннатидан
топганмиш.
Бу қишлоқда
фаришталар,
Тандирда нон
ёпганмиш.

Моҳларойим шоир
момо,
Ковлатган дер
сойини.
Суйиб узиб қўйиб
кетган

Ўз хуснидан ойини.
Мўғилими, арабими,
Уни кўриб лол бўлган.
Кўтаришиб

опкетолмай,
Бели синиб, дол бўлган.
Мамиробод — мен
туғилган,
Олтин қишлоқ,
гўшадир.
Чанглари қошга
суртган
Шоир Одил — ўшадир.

Мустақил Ўзбекистон — Она дери-миз кутлуг 7 ёшга тулаётган. Шу кунларда қарда бўлмаган, ушбу кунни муносиб кутиб олиш учун қизгин тайёргарлик қилинган.

— Қисқа вақт ичида севимли Ўзбекистонимизда буюк тарихий ўзгаришлар рўй берди.

Ўзбекистон — Бирлашган миллатлар ташкилотининг тенг ҳуқуқли аъзоси ичида тенг бўлди.

Республикаимиз Марказий Осиё мамлакатлари ичида ягона миллий автомашиналарни чиқарувчи заводларга эга бўлди.

Миллий қадриятларимиз тобора тиклиниб бораётган.

Президентимиз таъбири билан айтганда: «Келажаги буюк давлатни фидоий ёшлар дунёга келтиради». Бугунги кунда республикаимиз болалари — усмир ёшлари юртимиз аҳолисининг 57 фоизини ташкил қилади. Ана шу катта авлодни маънавий баркамол, ҳар томонлама етук қилиб тарбиялашда оммавий ахборот воситалари бўлган матбуот, радио, телевидениенинг хизмати каттадир. Шу боисдан республикаимизнинг кутлуг етти ёши арафасида туркум курсатувлар тайёрлаб, бирин-кетин эфирга узатилаётган. Улардан «Фарзанд — умид юлдузи» курсатуви ҳақида ҳикоя қилинади.

«Омад юлдузи» оилавий беллашувлар курсатувида билимдон оилалар билан танишасиз.

Шунингдек, бир вақтлар академик Қори Ниёзий, Ўзбекистонда хизмат қўрган ўқитувчи — Абсамхон Рустамов, фан номзои, фольклоршунос олим, журналист Гани Жаҳонгирлар (охи-ратлари обод бўлсин) асос солган «Отаналар университети» курсатувини тиклаш ниятидамиз. Унда ўзбек оилаларидаги ибратли удумлар, фойдали маслаҳатлар, турмуш муаммолари, намунали оилаларнинг таълим-тарбия юзасидан олиб бораётган ибратли ишлари ҳақида лавҳалар ва баҳс-мунозаралар бериб борилади.

Фарзандларимизнинг ўқишдан ташқари буш вақтларини фойдали юмўшга

фаоллигини ошириш мақсадида «Хунар — хунардан унарс» мавзусида касблар бўйича телебеллашувга таклиф этамиз. Унда усмирлар уй-рузгордаги дазмол, музлаттич, чанг ютгич, газ плита, радио, телевизор, телефон ва бошқа асбоб-ускуналарни ўзлари таъмир қилишлари юзасидан мусобақалашади.

Маълумки, республикаимиз Президенти ҳузуридаги «Умид» жамғармаси грантларни қўлга киритган 150 нафар иқтидорли усмирлар АҚШ, Англия, Франция ва Япониядаги оламга машҳур олий ўқув юрғларида илм олмақдалар. Улар энг замонавий фан дастурлари асосида таҳсил олишган. Ута талабчан устозларнинг қаттиқ синовлари-

ТАРАДДУД

дастурдан ўзлари фойдалана туриб, унинг номини жаллодга чиқаришган. Бутун бош-лик муқаддас тарихимизга қора чизиқ тортишди.

Азиз боболаримизни қайтадан таништириш мақсадида «Бизнинг — азиз боболар» курсатуви ташкил этилди. Дастлабки курсатувларда Мир Алишер Навоий, Бобур Мирзо, Ал Фарғоний ҳақида ҳикоя қилдик. Шу кунларда буюк ўзбек астрономи, математик, ажойиб аллома Ал Фарғонийнинг 1200 йиллик юбилеи олдидан Ал Фарғонийнинг болалик йиллари ҳақида ҳикоя қилувчи атоқли адиб Иброҳим Раҳимнинг «Ердаги юлдуз» асари асосида турт қисмли видеофильмни яратишга киришилди. Уни истеъдодли режиссёр Элдор Мирсаидов, тасвирчи Марат Муслимовлар Фарғонанинг Кува туманида бўлишиб тасвирга туширишди.

Мустабит тузум даврида не-не диний, тарбиявий китобларимиз ёқиб ташланди. Масжидларимиз бузилди. Маънавий қадриятларимиз топталди. Аждодларимиз ноҳақ ҳақоратланди, ҳурланди. Уларни тиклаш асл ҳолига келтириш мақсадида усмирлар учун «Ҳикматлар хазинаси», «Бир сиким тупроқ» курсатувлари бериб борилаётган.

Ўқувчи ёшларни эстетик руҳда тарбиялаш бугунги куннинг муҳим вазифаларидан биридир. Қўшиқ — ёшларни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш, инсонни улғулаш гояларини тарғиб этишга, халқлар ўртасида дўстлик алоқаларини боғлашга қодир қучдир. Бунга эътиборга олиб муҳарририятимизда «Қўшигим — жон қўшигим», «Санъат гунчалари», «Сехрли оҳанглар» каби туркум курсатувлар тақдим этилди. «Қўшигим — жон қўшигим» курсатувини таниқли болалар бастакори, Ўзбекистон халқ артисти Шермат Ерматов олиб боради. Курсатувда болалар учун ёзилган турли тематик қўшиқлар ҳақида суҳбатлар уюштирилади. Унда болалар бастакорлари шоирлари таклиф этилади. Бугунги куннинг муҳим муаммолари ҳақида, қўшиқ тарихи тўғрисида суҳбатлар уюштирилади. Шунингдек, болалар учун яратилган янги қўшиқлар ўргатиб борилади.

Шу кунларда «Болалар» Бош муҳарри-

рияти «Дилдан қуйлаб — уйна қувнаб» вилоятлараро республика телевидион қурик-танловини утказишга ҳаракат қилаётган. Уйлаймизки, бу тадбир вилоятларимиздаги янги-янги санъат гунчаларини топиб, уларни санъат бўстонида кириб келишига ёрдам беради, деб умид қиламиз.

«Эртақлар — яхшиликка этаклар» дейди, халқимиз. Ушбу мақолга амал қилган муҳарририятимиз ижодкорлари болаларга ибратли эртақларни саҳналаштириб намоиш этадилар. Болалар театрларида, қўғирчоқ театрларда янги намоиш этилаётган спектаклларни ёзиб олиб болаларга бирин-кетин армуғон этаяптилар. Шунингдек, ҳар оқшом кичкинтойларни экран олдида тўплаб болалар тарбияси учун ибратли бўлган эртақ ва мультфильмлар намоиш қилинмоқда. Айниқса, кичкинтойлар «Олтин тож», «Кичкинтойимиз-гизингтойимиз» телеуйинларини севиб томоша қилишяпти.

Мана бир неча йилдан бери намоиш этиб келинаётган «Маҳалламиз — болалари» курсатувини болалар катта қизиқиш билан қўриб боришмоқда. Курсатув қисқа вақт ичида кўп миллионли телетомошабинлар меҳрига сазовор бўлиб бораётган. Унда барча вилоятлардаги энг намунали маҳалла болалари қадимий урф одатларимиз, анъаналаримиз бўйича беллашадилар. Унда болалар маҳалла тарихи, табаррук инсонлар ҳақида, қадимий ва янги анъаналаримиз тўғрисида кўпгина маълумотга эга бўлаётган.

Болаларнинг таътил давларида «Оромгоҳлар бўйлаб», «Езимиз — соз утмоқда» каби курсатувлар тайёрланди. Унда болаларни оромгоҳларда, меҳнат-роҳат лагерларида қандай ҳордиқ чиқаришяптани ҳақида хилма-хил лавҳалар бериб борилаётган.

Ҳа, байрам арафаси ранг-баранг курсатувлар тайёрланиб эфирга узатилади.

Тоҳир МУЛЛАБОВЕ,
Ўзбекистон телевидениеси
«Болалар» бош муҳарририятининг
гуруҳ раҳбари

«Ойнаи Жаҳон» — болаларга

СЕШАНБА, 11 август

Ўз.ТВ — 1

10.05 Янги алифбони урганимиз.

10.50 «Шумтака» мультфильм премьераси 21-серия.

11.30 Болалар учун «Мактублар-кабутарлар».

12.35 Кундузги сеанс «Товонтулов» бадий фильм.

20.05 «Оқшом эртақлари».

21.30 Акс садо.

Ўз.ТВ — 2

18.15 «Ёрилтош» мульттўплам.

18.25 Ёввойи ҳайвонот олами.

Ўз.ТВ — 4

18.50 Мульттомоша.

ЧОРШАНБА, 12 август

Ўз.ТВ — 1

9.10 «Ғаройиб саёҳат» мультфильм.

10.25 Алифбо сабоқлари.

10.55 Болалар учун «Езимиз-соз утмоқда».

11.15 Акс садо.

11.45 «Шумтака» мультфильм премьераси 22 серия.

12.10 Кундузги сеанс. «Эртақлар тарк этган дара» бадий фильм.

18.10 «Бешбармоқ» тележурнал.

20.05 «Оқшом эртақлари».

Ўз.ТВ — 2

18.15 «Ёрилтош» мульттўплам.

Ўз.ТВ — 3

16.40 Болалар учун «Эртақнамо чоршанба» кинокурсатув.

ПАЙШАНБА, 13 август

Ўз.ТВ — 1

9.00 «Олимпиадачилар орамизда». Спорт дастури.

10.20 Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 7 йиллигига «Чамандаги гулларимиз».

11.45 «Шумтака» мультфильм

премьераси 23 серия.

12.25 Кундузги сеанс. «УЛАН» бадий фильм.

18.10 «Олтин тож» телевизион уйин.

20.10 Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ — 2

18.15 «Эркатой».

18.30 «Икки минг йилдан сунг».

18.45 «Танаффус» телеуйин.

20.05 «Табобат оламида».

Ўз.ТВ — 4

18.50 Мульттомоша.

ЖУМА, 14 август

Ўз.ТВ — 1

10.35 «Эртақлар-яхшиликка этаклар».

11.45 «Шумтака» мультфильм премьераси 24-серия.

12.25 Кундузги сеанс. «Прелия».

Бадий фильм.

18.10 Болалар учун «Ҳикматнома». Болаларга ҳадислардан сабоқлар.

Курсатувни Қосимхон қори Қобулхожи ўғли олиб борадилар.

20.05 Оқшом эртақлари.

Ўз.ТВ — 2

18.15 «Уйна, болажон, уйна».

18.30 «Бор экан-да, йўқ экан».

Ўз.ТВ — 3

17.00 Болалар учун «Бинафша».

Ўз.ТВ — 4

18.50 Мульттомоша.

ШАНБА, 15 август

Ўз.ТВ — 1

9.55 «Шохруҳ» клуби.

10.20 «Шумтака» мультфильм премьераси 25 серия.

12.40 «Олтин тож» телеуйини.

18.00 Болалар учун «Мульттолам».

19.50 «Оқшом эртақлари».

Ўз.ТВ — 2

8.00 Боланинг тили.

8.15 «Яхши дам олинг!».

10.45 Болалар экрани.

18.15 «У ким? Бу нима?».

Ўз.ТВ — 4

10.05 Шанба эртаги.

18.50 Мульттомоша.

ЯКШАНБА, 16 август

Ўз.ТВ — 1

8.25 «Камалак». Болалар учун кинодастур.

12.25 «Қувноқ стартлар».

14.40 «Катта танаффус». Телевидион уйин.

13.10 «Орзулар камалаги». Бадий фильм.

18.00 «Омад юлдузи». Телеуйин.

20.25 «Оламга саёҳат».

Ўз.ТВ — 2

8.00 «Аралаш-қуралаш».

8.45 Онагинам.

12.15 Болалар экрани.

18.15 «Сув ости дунёсига саёҳат».

18.30 «Мультипанорама».

Ўз.ТВ — 3

17.00 «Цирк, цирк, цирк!».

Ўз.ТВ — 4

9.00 Хайрли тонг».

10.15 Эртақларнинг сехрли олами.

14.50 Жонли сайёра.

18.45 «Мульттомоша».

ДУШАНБА, 17 август

Ўз.ТВ — 1

20.05 «Оқшом эртақлари».

Ўз.ТВ — 2

18.50 «Мульттомоша».

СЕШАНБА, 18 август

Ўз.ТВ — 1

20.05 «Оқшом эртақлари».

Ўз.ТВ — 2

18.15 «Ёрилтош».

18.25 «Ёввойи ҳайвонот олами».

Ўз.ТВ — 4

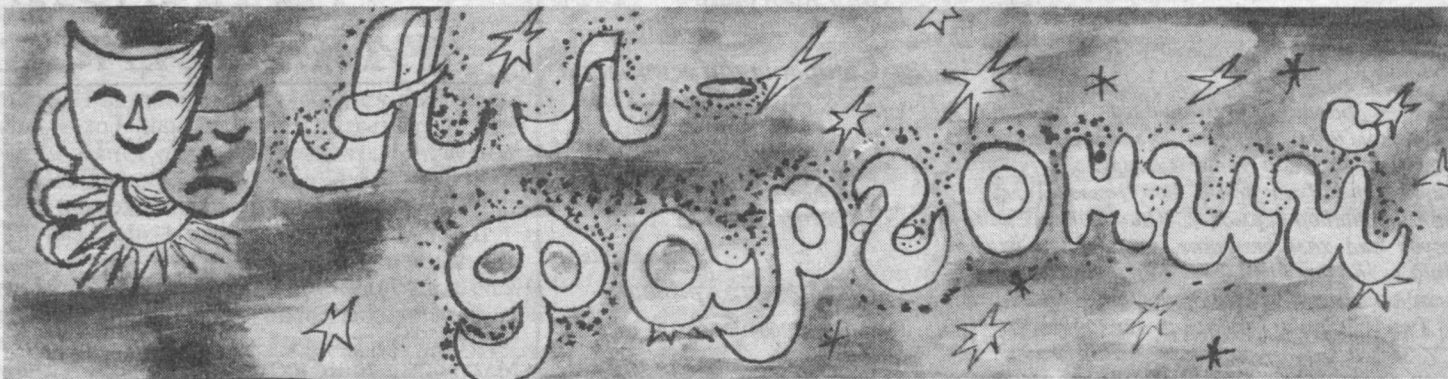
18.50 Мульттомоша.

Суратда: сиз учун курсатувлар тайёрлайдиган Ўз.ТВ «Болалар» бош таҳририяти ижодкорлари.

«Муножот» куйи оҳиста чалинади.
Э. Воҳидовнинг «Ўзбегим» шеърдан
парча уқилади.

*Тарихингдир минг асрлар
Ичра пинҳон ўзбегим.
Сенга тенгдош Помиру,
Оқсоч Тиёниш ўзбегим.
Сўйласин Афросиёбу
Сўйласин ўрхун хати,
Қўхна тарих шодасида
Битта маржон ўзбегим.
Ал-Беруний, Ал-Хоразмий
Ал-Фароб авлодидан
Асли насли балки узлук,
Балки тархон ўзбегим.*

Бошқарувчи: Ассалому алайкум кечамиз қатнашчилари ва азиз меҳмонлар! Мустақиллик бизга катта имконият берди. У ҳаётимизнинг барча жабҳаларида уз жамолини курсатмоқда. Айниқса, маориф, маданият, адабиёт ва санъат соҳасида унинг урнини таърифлашга тил ожиз. Бундан ўн йил олдин биз эшитмаган, билмаган халқимизнинг асл фарзандларининг номлари бугунги ўқувчи учун янгилик эмас. Оллоев, Рабғузий каби буюк инсонларнинг номини биз қоралаб ургандик. Асарларини кўрмагандик. Яратганга шукрларким, бугун деярли ҳар бир хонадонда уларнинг асарлари бор. Ҳар бир ўқувчи ундан баҳраманд бўлмоқда. Биз буюк аждодларимизнинг кўпчилигини энди таний бошладик. Ваҳоланки, бошқа мамлакатларда уларни XV—XVI асрлардаёқ билишган, асарларини ўз она тилларига таржима қилишган. Ўзбеклар шундай бўлган: емай едирган, киймай кийдирган, билмай билдирган... Ҳукуматимиз бизга кенг имкониятлар яратиб берди. Энди ўзлигимизни англайдиган давр келди.

Оламда неки бор сиру синоат
Бариси мангута бўлмас пинҳоний.
Минг йиллик тарихдан боқиб турибди

Ўзлигин англаган элга Фарғоний.
(бошқарувчи саҳнани курсатади)
1-куриниш. (Оддий саҳна, хонтахта атрофида Фарғонийнинг отаси ва устози суҳбатлашиб утиришибди)

Отаси: — Домла, сизни чақиришдан мақсад ўғлим Аҳмаднинг ўқишларидан андак хабардор бўлмоқлик эди. Тирикчилик ташвишида бўлиб фарзандимизнинг ўқишларидан беҳабардурман.

Домла: — Менинг ўзим ҳам бу хусусда сиз билан бир оз гаплашсам деган мақсадда эрдим.

Отаси: — Демак, иккимизнинг ҳам мақсадимиз бир ердан чиқибди-да? «Аенга баён» деганлари шу бўлса керак.

Домла: — Ҳа, шундайга ухшайдур. Фарзандингизни Аллоҳ Таоло ёмон кузлардан асрасин. Илмим билан унинг олдида ожизлик қилиб қолдим.

Отаси: — Сиз шундай деб уйлайсиз-

ми?

Домла: — Ҳа, тақсир. Энди унга «Хайъат» ва «Ахкам»дан дарс бера оладурган устоз топмоқ лозимдур. Шунда фарзандингиз мунажжим учун зарур бўлган билимларни тулиқ эгаллаган бўлади. Камини бу илмлардан мукаммал илм бермоққа ожиздирман. (Чойнак, пиёла ва нон кўтариб Аҳмад кириб келади, салом беради)

Отаси: — Қани, ўғлим, айтинг-чи, хандасада нима урганилади?

Аҳмад: — Иқлидус китобининг баёнига кура чизиклар вазиятининг ҳолатини,

юзларнинг, қаттиқ жисмларнинг шакллари, миқдор билан миқдорга эга бўлганлар орасидаги умумий муносабатлар урганилади.

Домла: — Ҳисоб қандай илм?

Аҳмад: — «Аристоматика» ва Боғдодийнинг «Тақмиласида» берилган баёнга кура сонлар бир-биридан туғилади. Унинг бўлимлари бўлиш, иккилантириш, купайтириш, қўшиш, олиш ва жабру муқобалани ургатади.

Отаси: — Айтинг-чи, Аллоҳ Таолонинг китоблари қандай китоблардир?

Аҳмад: — Аллоҳ Таолонинг ўз пайғамбарларига юборган китобларидур.

Отаси: — Аллоҳ Таоло ул китобларни нима учун юборибдур?

Аҳмад: — Ушбу китобларда езилган дин ва шариат ҳукмларини қавмларга ургатсинлар деб юборишдир.

Домла: — Қайси пайғамбарларга неча адад китоб келмишдир?

Аҳмад: — Жами 104 китоб келмишдир. Одам алайҳиссаломга ўн варақ, Шис алайҳиссаломга 50 варақ, Идрис алайҳиссаломга 30 варақ, Иброҳим алайҳиссаломга 10 варақ. Шу юз варақ юз китоб ҳисоб қилинур. Яна Мусо алайҳиссаломга «Таврот», Довуд алайҳиссаломга «Забур», Исо алайҳиссаломга «Инжил», Муҳаммад алайҳиссаломга «Қуръон» отлик китоб келгандир. (Хонага Аҳмаднинг тоғаси Маҳмуд кириб келади. Саломлашиб утиради, фотиҳа ўқийди).

Маҳмуд: (утирганлардан ҳол ахвол суради. Жиянига юзланиб):

— Жиян, ташқаридаги отимга сув ва ем бериб қўй. Жонивор жуда чарчаган бўлса керак.

Аҳмад: — Хуп, тоғажон. (Чиқиб кетади)

Отаси: — Маҳмуджон, ишларинг яхшими? Уйдагиларинг соғ-омонми?

Маҳмуд: — Шукр. Дуо деб юборишди. Ўзим эса ўн беш нафар уртоқларим билан савдо важидан Боғдод сафарига тайёртарлик кўрмоқдаман.

Домла: — Шу ғала-ғовур замонда-я? Эшитишимча, Самарқандда анча катта маҳароба бўлган эмиш. Қўзғолончилар раҳба-

Мактаб саҳнаси учун

ри Раъфи ибн Лайс ва унинг саркардалари ўлдирилибди.

Маҳмуд: — Тугри. Бундан менинг ҳам хабарим бор. Ҳали замон араблар бу томонларга ҳам бош суқиб қолсалар ажаб эмас.

Отаси: — Қайдам... Бу томонларга улар келишга ботина олмаслар. Қутайба ҳам шу томонга келгач, узлатга сафар қилди.

Домла: — Менда бир таклиф бор.

Дунё алғов-далғов, ҳозир бу юртларда фозил кишини топмоқ мушкул. Боғдод сафарига Аҳмадни ҳам қўшиб юборсангиз. Боғдодда ёр-дустларим бор. Уларга бир нома юборсам. Шу сабаб бўлиб Аҳмад Боғдодда илмини оширса.

Домла: — Бунда биз икки фойдани кураимиз. Биринчиси, Аҳмад беҳавотир бўлади. Иккинчидан, илм-фан учоғи ҳисобланмиш Боғдодда таҳсилни давом эттиради.

Отаси: — Гапларингизда жон бор. Бу таклифингиз менга маъқул. Қачон сафарга чиқмоқчисиз?

Маҳмуд: — Бир ҳафталардан сўнг. Эрта-индинми? Яна анигини айтарман.

Домла: — Майли бўлмаса, энди турайлик.

Маҳмуд: — Мен ҳам сафар ҳозирлигини курай.

Отаси: — Маҳмуджон сафар олдиндан бир ош дамласам булар эди!

Маҳмуд: — Ўзр. Кам ейиш ва кам ухлаш табибга муҳтож қилмайди.

Домла: — Поччангиз шуни билган ҳолда туришимиздан олдин гапирдилар. (Кулишади ва фотиҳа ўқишади. Домла билан Маҳмуд чиқиб кетади. Хонага Аҳмад киради)

Отаси: — Ўғлим, биз тоғанг билан бир маслаҳатга келдик. Худо хоҳласа келаси ҳафта Боғдодга сафар қиласизлар. У ерда илм олишни давом эттирасиз.

Аҳмад: — Отажон, не сабабдан шопилинч бундай қарорга келдингиз?

Отаси: — Бу ерда ҳаёт нотинч. Илм, таърифат олмоққа имкон йўқ. Эшитишимга қараганда, Бухоро мадрасаларидаги соҳиби илмлар ҳам Боғдод, Дамашқ ва бошқа мамлакатларга кетмишлар.

Аҳмад: — Сиз не десангиз мен рози.

Отаси: — Ҳа, балли. Энди сизга бир-икки насиҳатларим борки, бу сизга кейинги ҳаётингизда дастури амал бўлсин. Буларни ҳеч қачон ёдингиздан чиқармайсиз.

Аҳмад: — Бутун вужудимни кулоқ қилиб ҳар бир насиҳатингизни қалбимга жо этаман ва унга амал этмоқ учун тайёрман.

Отаси: — Булар шудирки, улуг ва қудратли эгамни доимо ёдда сақланг. Устозни отадан улуг деб билинг. Ўз ейиш ва оз гапиришни одат қилинг. Ўзингиздан улугларга ҳазил қилманг.

— Бировларни бировларнинг олдида ҳижолат қилманг.

— Ўзингизни ожизлардек ясатманг.

— Қуёш чиққунча ухланг.

— Одамлар олдида ёлғиз эманг.

— Катталардан олдинда юрманг.

— Маҳалла бошида бекорчи ва бебошлар билан утирманг.

— Ҳокисор ва камтар бўлинг.

— Ўқимай устозлик қилманг.

— Софдил ва доно кишилар билан маслаҳат қилинг. Уларнинг суҳбатларидан баҳраманд бўлинг.

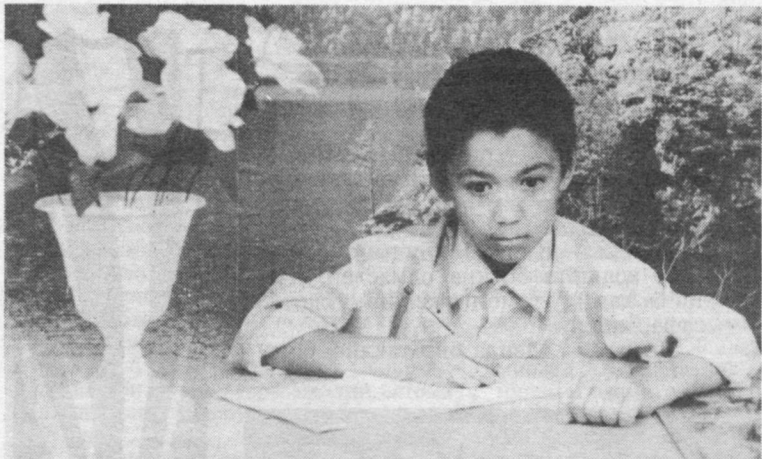
— Бемақсад яшаманг. Улугларга эришинг.

Мана шуларга амал қилсангиз, ёр-дуст уртасида мартабангиз улуг бўлади.

Аҳмад: — Отажон, бу пандларингизни қалбимда сақлашга ва амал қилишга сўз бераман. (Парда. Дилхирож куйи чалинади).

Хусан МҶМИНОВ,
Юнусобод туманидаги 274-мактабнинг ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси.

Турсунбой Хошимов — Балиқчи туманидаги 19-мактаб ўқувчиси, 4-синфни тамомлади. Синфда энг фаол, аълочи ҳисобланади. Синфдошлари орасида унинг «шоир бола» деган номи бор. Мактаб директори Мухторжон ака Очилов Турсунбойнинг ижодига катта эътибор бермоқда. Ота-онаси Саидмурод ака ва Мавжуда она ҳам ўғлининг шеърларини ўқиб, унинг келажигага умид билан боқмоқдалар. Бир кучоқ набирая, чеваралар қуршовида қолган буювжониси Омила хола эса туну-кун дуоларида Турсунбойнинг иқболини тилайди.

ЎЗБЕКЧИСТИ

Ўзбекистон байроғида
Мангу бахтнинг

мухри бор.

Ҳар фарзандин

юрагида

Юртга бўлган

меҳри бор.

Хирмонида тоғдек уюм,

Пахтаси бор, дони бор.

Етмиш икки

томирида,

Навоийнинг қони бор.

Эллар аро эгилмаган

Паҳлавону, нори бор,

Ўзбекман, деб

жар солувчи

Ўзбекистон — ори бор.

Ҳавас билан бу Ватанга

Турфа нигоҳ қадалган.

Офтоб, ойи

барқарор юрт —

Ўзбекистон аталган.

АЖОЙИБ ТУШ

Кеча шомдан сўнг

ухлаб,

Ажойиб туш кўрибман.

Лабимга тошиб учук,

Фаройиб туш кўрибман.

Тушимда-чи дарс

вақти,

Ухлаб қолган эмишман.

Алаҳсираб ўзимча,

Бир нарсалар

демишман.

Синфдошлар устимдан

Қаҳ-қаҳ отиб

кулганмиш,

Уйқучи, дангаса деб,

Ҳатто лақаб

қўйганмиш.

Нимагадир урилган,

Лат еган бошим экан.

Кўрган кечирганларим,

Хайрият тушим экан...

Турсунбой

ХОШИМОВ.

Мактублар қутиси

Менинг исмим Санжар. Фамилиям Абдурахмонов. Энди ун-туртга кираман. Бу йилги ёзги таътилни ўзимизнинг қишлоғимизда ўтказдим. Уй ишларида ота-онамга ёрдам бердим. Дадам ҳам, онам ҳам ўқитувчи. Дадам меҳнат отпускази пайтида далага қовун-тарвуз эктирди. Қовун-тарвуз экишда, парваришда мен уларга ёрдам бердим. Ҳозир қовунларимиз пишай деб турибди...

Буш пайтларимда расмлар чизаман, шеърлар машқ қиламан. Бу йилги «Расмларда Ватан мадҳи» расмлар конкурсида ўз ижо-

УМРИМИЗНИНГ УЛКАН ҲИССАСИ

дим билан иштирок этиб, вилоятда III-уринни эгалладим. Адабиётни, санъатни жуда севаман. Гоҳ мусаввир, гоҳ шоир, гоҳ ўқитувчи бўлгим келиб қолади. Онам: «Ким бўлсанг ҳам яхши одам бўл!» — дейдилар. Мен эса қайси касбда бўлса ҳам энг зур — эл назарига тушган одам бўлгим келади.

Шу кунларда Республика Нафис санъат лицейининг тарих бўлимига имтиҳон топширдим. «Нега тарихга?» — дейсизми. Ўзим ҳам билмайман. Лекин дадам: «Бизнинг давримизда Ўзбекистон тарихи деярли ўқитилмасди. Сен энг аввал ўзимизнинг тарихимизни яхшилаб урган!» — дедилар. Бўйим бир оз кичикроқ. Мактабимизнинг иқтидорли болалар синфида ўқиганман. Лицейга келганимда ҳамма ҳайрон бўлди. «Нечанчи синфда ўқийсан?» — деб сураганлар ҳам бўлди. 8-синфда десам, таажжубланиб кулиб қўйишди. Аммо кичкина деманг бизни, деган гап бор-ку!

Бир нарса ҳаммаша менга қизиқ туюлади. Биз икки асрда яшар эканмиз. Чунки ҳозир XX асрнинг охирида турибмиз. Яна икки йилдан сўнг XXI аср кириб келади.

«Ўзбекистон — келажига буюк давлат» деб айтган эди президенти И. Каримов. Ҳақиқатан ҳам, юртимизнинг келажига буюк бўлишига биз ёшлар умримизнинг улкан ҳиссасини қўшамиз.

Онам — ўқитувчи дедим-ку. Хатимни куриб дарров «ўзимизнинг ҳиссамизни қўшамиз» дейишнинг керак эди дедилар. Мен эса тугри ёздим деб уйлайман, чунки умримиз, хизматимиз билан ҳисса қўшамиз-да.

Азиз «Тонг юлдузи»! Мактаб очилгунча бизнинг полизга келиб кет. Мазза қилиб қовунхўрлик қиламиз.

Санжар АБДУРАХМОНОВ,
Жиззах вилояти, Зомин тумани, 40-ўрта мактаб
ўқувчиси.

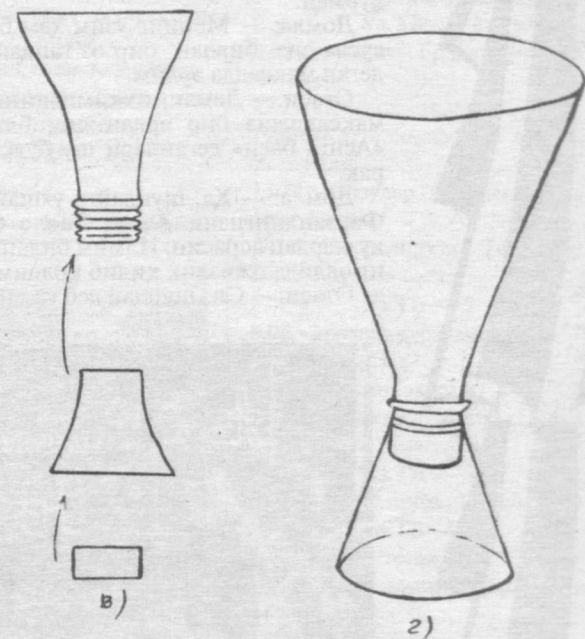
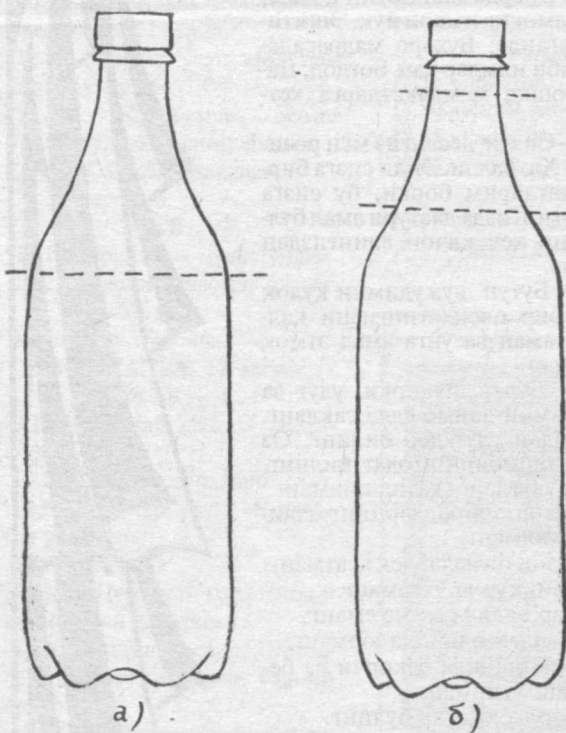
Қадрли болалар, сизлар ҳозир таътилда мазза қилиб дам олиб юрибсиз. Ҳар куни чўмилиш, китоб ўқиш, ота-оналарингизга яқиндан ёрдам бериш, кичик укаларингизни уйнатиб, қараш билан ҳам машғул бўлсангиз керак. Ойнаи жаҳон қаршида утириб турли-туман қизиқарли томошаларни куриш ҳам жуда мароқли, аммо ёзининг куни узоқ ва баракали бўлганлиги учун барибир ҳар куни бир оз буш қолгач, нима билан шуғуллансам экан, деб уйга толган пайтларингиз ҳам булади.

ЎЗИНГИЗ ЯСАНГ

Ана шундай кезларда ҳунармандчилик билан шуғулланишингиз жуда уринлидир. Бунинг учун кўп нарса ва маблағ керак бўлмайди. Бир оз ижодкорлик, топқирлик ва чидам, қунт бўлса, бас. Масалан, сизлар куннинг иссиқ пайтларида мириқиб ичадиган «кока-кола», «Фанта», «Бонакуа», «Самарқанд» каби чанқовбосди ичимликларнинг пластмасса идишларини ташлаб юбормай турли-туман, ҳужаликда, кундалик турмушда асқотадиган ажойиб-фаройиб буюмларни ясашингиз мумкин. Шундай буюмлардан бири яшаш нисбатан анча осон бўлган, совуқ чой, лимонад, турли мевалардан тайёрланган шарбатларни қуйиб ичишда ярайдиган қулбола идишни — «рюмка»ни қандай тайёрлашни сизларга тавсия этмоқчиман. Бундай идишни яшашни қизим, 136-мактаб ўқувчиси Иродахон уйлаб топди ва укаларига ҳам шундай турли куринишдаги, турли-туман шаклдаги пластмасса «бутилкалар»дан хом ашё сифатида фойдаланишни ургатди. Сурати чизма сифатида илова қилинган идишни тайёрлаш ҳам унча қийин эмас. Бунинг учун «Фанта» чанқовбосди ичимлигидан бушаган пластик идишдан икки донаси бўлса бас. Уларнинг қандай қисми кесиб олиниши а) ва б) расмларда курсатилган. Икки идишнинг биттасининг қопқоғи ҳам керак булади. У в) расмда курсатилган, идишлардан қирқиб олинган булакларни бирлаштиргач пастки қисм ичида бўраб қўйилади. Чанқовбосди ичимликларни бемалол қуйиб ичишдан фойдаланиш мумкин бўлган бу янги тайёрлаб олган идишингиз ўзингизнинг ижод маҳсулингиз, меҳнатингиз натижаси бўлганлиги сабабли ундан

фойдаланиш сизга мароқ бағишлаши, шубҳасиз. Сиз мустақил тайёрлаб олишингиз мумкин бўлган идишнинг тугал шакл-шамойили, қандай куринишда бўлиши илова қилинган расмларнинг г) қисмида чизиб курсатилган. Бундай идишчаларни хоҳлаганча тайёрлаб танишларингизга, уртоқларингизга совғага тақдим этишингиз ҳам мумкин. Иложини топиб уларни ана шундай буюмни ясашга ундаб куринг. Қани, бунинг уддасидан чиқа олишармикан? Эҳтимол, улар сиздан ҳам пухтароқ иш қилиб, ҳайратомуз идишларни ихтиро қилишар?..

Баҳром ТОЖИЕВ,
педагог.

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ КҲИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
«СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН»
ХАЛҚАРО ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умида АБДУАЗИМОВА

ТАҲРИР ХАЙЪАТИ:

Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор
РАЗЗОҚОВ, Гулнора ЙЎЛДО-
ШЕВА, Ҳотам АБДУРАИМОВ,
Иккилоб ЮСУПОВА, Далахон
ЎҚУБОВ, Миршохид
МИРҲАМИДОВ, Суниатилла
ҚЎЗИЕВ, Мукаррама МУ-
РОДОВА, Феруза ОДИЛОВА.

«ЁШИҚТИСОДЧИ»

ИЛОВАСИНИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:

Музаффар ПИРМАТОВ,
Равшан ҚАМБАРОВ,
Маҳлиё МИРСОАТОВА,
Гулнора МУҲАМЕДОВА.

IBM компьютерида терилди ва
саҳифаланди. Офсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Буюртма — Г -0247.
46.496 нусхада босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга топшириш вақти 19.00
Топширилди — 18.30
Наъбачи Сайфиганай САЙДИОЛИМОВ

Рўйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137
Манзилимиз: 700083,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кучаси,
32-уй.
Нашр курсаткичи: № 64563
Телефон:
1-33-44-25
1-36-57-91
1-36-54-210